

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Role školního speciálního pedagoga a náplň předmětu
speciálně pedagogické péče na 2. stupni základních škol v
jihomoravském kraji**

Bc. Veronika Bednářová

Olomouc 2024

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Ivana Grohmann, Dis., Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným vedením Mgr. Bc. Ivany Grohmann, Dis., Ph.D. a na základě literatury a pramenů uvedených v seznamu literatury této práce.

V Olomouci

.....

Bc. Veronika Bednářová

Poděkování

Děkuji vedoucí práce Mgr.Bc. Ivaně Grohmann, Dis., Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky v průběhu tvorby diplomové práce. Děkuji také všem školním speciálním pedagogům za ochotu při spolupráci na výzkumu.

ANOTACE/ANNOTATION

Jméno a příjmení:	Bc. Veronika Bednářová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Bc. Ivana Grohmann, Dis., Ph.D.
Rok obhajoby:	2024
Název práce:	Role školního speciálního pedagoga a náplň předmětu speciálně pedagogické péče na 2. stupni základních škol v jihomoravském kraji
Název v angličtině:	The Role of a Special Educator in Schools and the Content of the Subject of Special Educational Care at the Lower Secondary School in the South Moravian Region
Anotace práce:	Diplomová práce se zaměřuje na roli školních speciálních pedagogů na vybraných základních školách a také na charakteristiku předmětu speciálně pedagogické péče u žáků na 2. stupni základních škol. Teoretická část je rozdělena na 3 kapitoly, ve kterých je upřesněn pojem školní speciální pedagog, předmět speciálně pedagogické péče a specifické vývojové poruchy učení a chování. Výzkumná část vychází z rozhovorů se školními speciálními pedagogy na základních školách.
Klíčová slova:	Náplň práce, školní speciální pedagog, předmět speciálně pedagogické péče, 2. stupeň ZŠ, specifické poruchy učení
Anotace v angličtině:	The master's thesis focuses on the role of school special education teachers in selected primary schools and also on the characteristics of the subject of special pedagogical care for students in the 2nd grade of primary schools. The theoretical part is divided into 3 chapters, in which the

	concept of a school special education teacher, the subject of special pedagogical care and specific developmental disorders of learning and behavior are specified. The research part is based on interviews with school special education teacher in primary schools.
Klíčová slova v angličtině:	Job description, Special education teacher, Subject of Special Educational Care, Lower-secondary at primary school, Specific Learning Disabilities
Přílohy vázané k práci:	Příloha č. 1: Přepis jednoho z rozhovorů
Rozsah práce:	91 stran
Jazyk práce:	čeština

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Pedagogická fakulta
Akademický rok: 2021/2022

Studijní program: Speciální pedagogika pro 2. stupeň
základních škol a střední školy
Forma studia: Prezenční
Specializace/kombinace: Speciální pedagogika pro 2. stupeň
základních škol a střední školy / Učitelství výtvarné výchovy
pro 2. stupeň základních škol, střední školy
a ZUŠ (USPPma-UWmi)

Specializace v rámci které má být VŠKP vypracována: Speciální pedagogika pro 2. stupeň základních škol a střední školy maior

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

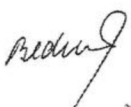
Jméno a příjmení: Bc. Veronika BEDNÁŘOVÁ
Osobní číslo: D21340
Adresa: Nádražní 20, Letovice, 67961 Letovice, Česká republika
Téma práce: Role školního speciálního pedagoga a náplň předmětu speciálně pedagogické péče na 2. stupni základních škol.
Téma práce anglicky: The Role of a Special Educator in Schools and the Content of the Subject of Special Educational Care at the Lower Secondary School.
Vedoucí práce: Mgr. Bc. Ivana Hrubešová, DiS., Ph.D. ✓
Ústav speciálněpedagogických studií

Zásady pro vypracování:

1. Studium literatury a odborných zdrojů
2. Zpracování teoretické části práce
3. Stanovení cílů a metodiky práce
4. Analýza výsledků výzkumného šetření
5. Interpretace výsledků
6. Shrnutí a zhodnocení práce

Seznam doporučené literatury:

- Vyhláška č. 27/2016 Sb.
- Zákon č. 563/2004 Sb.
- KUCHARSKÁ, A. a kol. – Školní speciální pedagog
- ZELINKOVÁ, O. – Pedagogická diagnostika a IVP
- VALENTA, M. a kol. – Znevýhodněný žák
- HÁJKOVÁ, V., STRNADOVÁ, L. – Inkluzivní vzdělávání: Teorie a praxe
- RŮŽIČKOVÁ, R. a kol. – Speciální pedagog jako profese
- KUCHARSKÁ, A. a kol. – Školní speciální pedagog
- KREJČOVÁ, L., MERTIN, V. – Pedagogická intervence u žáků ZŠ

Podpis studenta: Datum: 26.4.2022

Podpis vedoucího práce: Datum: 26.4.2022

Podpis vedoucího pracoviště: Datum: 31-01-2022

© IS/STAG, Porcál - Podklad kvalifikační práce, bedne04, 26. ledna 2022 11:01

Obsah

Úvod	10
1. Školní speciální pedagog.....	12
1.1 Školní speciální pedagog a speciální pedagog ve ŠPZ	13
1.2 Školní poradenské pracoviště	14

1.3 Náplň práce školního speciálního pedagoga a standardní činnosti	15
1.3.1 Depistáž.....	16
1.3.2 Diagnostika žáků s SVP a speciálně pedagogická diagnostika.....	17
1.3.3 Reedukační a intervenční činnosti	19
1.3.5 Informační a konzultační činnosti	21
1.4 Odborná kvalifikace školního speciálního pedagoga (ŠSP) a další vzdělávání	22
1.5 Osobnost ŠSP	24
1.6 Psychohygienu	25
2. Předmět speciálně pedagogické péče (PSPP)	27
2.1 Pedagogická intervence	28
2.2 PSPP jako podpůrné opatření (PO)	29
2.3 Specifika klientely PSPP na 2. stupni ZŠ	31
3. Specifické vývojové poruchy učení (SPU) a chování	32
3.1 SPU na 2. stupni ZŠ	33
3.2 Školní speciální pedagog a žák se SPU	35
3.3 SPU-Dyslexie	36
3.3.1 Zásady pro práci u žáků s dyslexií	37
3.4 SPU-Dysgrafie	37
3.4.1 Zásady pro práci u žáků s dysgrafií.....	38
3.5 SPU-Dysortografie	39
3.5.1 Zásady pro práci u žáků s dysortografií	40
3.6 SPU-Dyskalkulie	40
3.6.1 Zásady pro práci u žáků s dyskalkulií	40
3.7 ADHD	41
3.7.1 Zásady pro práci u žáků s ADHD	41
4. Výzkumná část	42
4.1 Cíl práce a výzkumné otázky	42
4.2 Metodika výzkumné části	43
4.3 Metoda sběru dat	43
4.4 Charakteristika výzkumného vzorku	44
4.5 Metoda analýzy dat	47
5. Výsledky a analýza výzkumného šetření	48
5.1 Náplň práce školního speciálního pedagoga	48
5.2 Každodenní pracovní náplň včetně rizik práce	52
5.3 Zaměření hodin PSPP a klientela žáků 2. stupně ZŠ	56
5.4 Vedení dokumentace a způsob sebereflexe práce	61
5.5 Spolupráce s kolegy ze ŠPP	64

5.6 Další vzdělávání pedagogických pracovníků	66
5.7 Doporučení pro začínající ŠP	68
5.8 Výsledky kvalitativního výzkumu	71
5.9 Limity výzkumu	75
6. Vyhodnocení výzkumu	76
Diskuze	81
Závěr	83
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	87
Elektronické zdroje	90

Úvod

Tato práce se zabývá náplní práce školního speciálního pedagoga na základní škole a také náplní předmětu speciálně pedagogické péče a jeho obsahové stránky, která je zaměřena na žáky 2. stupně. Toto téma jsem volila z důvodu nedostatečné informovanosti o reálných činnostech, které speciální pedagog ve škole vykonává. Přitom se jedná o klíčového pracovníka v oblasti inkluzivního vzdělávání, který má na starosti žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Přijde mi, že poslední dobou je jeho pozice na školách více vyhledávána právě z důvodu inkluze. V legislativě je tato profese sice ukotvená, ale přišlo mi, že je to jen jakýsi obsah, a tak mě zajímala reálná náplň práce. Jedna z činností, které vykonává jsou reedukace u žáků, kteří se potýkají s určitým problémem ve vzdělávání. Tyto reedukace probíhají v rámci předmětu speciálně pedagogické péče, na který se v této práci také zaměřuji, jelikož je stále určitým strašákem především pro začínající speciální pedagogy, protože nikde není sepsán určitý návod, jak tento předmět uchopit. Každý si musí najít své cesty, které nejsou konečné, proměňují se v závislosti na požadavcích ze stran poraden a individuálních zvláštností jedince.

Toto téma mě začalo více zajímat v průběhu studia, kdy v rámci jednoho nejmenovaného semináře přišla jako host speciální pedagožka, která nás s předmětem seznámila, ukázala spoustu pomůcek, které využívá a mluvila také o tom, že tento předmět není stále nikde vymezený a všechny informace a materiály do hodiny si shání a vyhledává sama kde může. Proto když jsem přemýšlela nad tématem diplomové práce, tohle byla skvělá příležitost, jak se dozvědět více informací právě z praxe.

Práce je rozdělená do dvou částí. Teoretickou část tvoří tři hlavní kapitoly. V první kapitole charakterizují profesi školního speciálního pedagoga, dále rozdíl mezi školním speciálním pedagogem a speciálním pedagogem ve školském poradenském zařízení, popisují zde také školní poradenské pracoviště. Dále uvádím jeho náplň práce a výčet standardních činností dané legislativou. V posledních podkapitolách této práce se věnuji odborné kvalifikaci školního speciálního pedagoga, jeho osobnosti z hlediska profese a také zmiňuji často opomíjenou psychohygienu. Celá druhá kapitola je zaměřena právě na předmět speciálně pedagogické péče, zejména u žáků na 2. stupni ZŠ. Specifické poruchy učení, jsou u žáků nejčastější diagnózou, proto jsem jim věnovala třetí kapitolu. V jejích

podkapitolách jsou uvedeny jednotlivé druhy specifických poruch učení a také zásady pro práci s těmito žáky.

Výzkumná část je zpracována kvalitativním výzkumem, prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se školními speciálními pedagogy. Rozhovory jsem volila z důvodu autentičtějšího osvětlení problému. Pro rozhovor bylo osloveno 10 školních speciálních pedagogů, kteří působí na základních školách v oblasti jihomoravského kraje. Pouze s 5 se mi podařilo rozhovor realizovat. Hlavním cílem bylo zjistit a podrobněji prozkoumat roli školních speciálních pedagogů na základních školách, a také získat informace o průběhu hodin PSPP u žáků na 2. stupni ZŠ. Výzkum je zaměřený také na klientelu žáků na 2. stupni, na spolupráci se školním poradenským pracovištěm, zabývala jsem se také dalším vzděláváním školních speciálních pedagogů, vedením dokumentace a způsoby sebereflexe. V rámci rozhovorů jsem zjišťovala také doporučení pro začínající školní speciální pedagogy a inspirace na materiály, literaturu, pomůcky, webové stránky a další zdroje, které lze v hodinách předmětu speciálně pedagogické péče využít. Následující kapitoly obsahují výsledky výzkumu, diskuzi a závěr diplomové práce.

1. Školní speciální pedagog

Speciální pedagog je legislativně stanovená pozice, spojená se žáky se speciálně vzdělávacími potřebami (dále jen SVP). Tuto pozici vymezuje školský zákon č. 561/2004 Sb. a vyhláška č. 72/2005 Sb., v platném znění. (Kucharská, Mrázková, 2014)

Zákon o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb. v platném znění, vymezuje odbornou kvalifikaci speciálního pedagoga v §18.

Školní speciální pedagog (dále jen ŠSP) je odborníkem na vzdělávání a podporu žáků s různými specifickými potřebami. Ve vzdělávacím procesu vytváří příznivé podmínky pro vzdělávání žáků s SVP, využívá metod reedukace, kompenzace a intervence. Poskytuje poradenství také pro žáky se zdravotním postižením, sociálním nebo zdravotním znevýhodněním a nadaným žákům. (Šafrová in Knotová, 2014)

Na spoustě škol je ŠSP součástí poradenských služeb. Škola musí vědět proč je jeho služeb potřeba a mít představu náplně jeho práce, aby naplnil své odborné kompetence. Speciální pedagogové působící ve škole by se měli doplňovat s těmi, kteří působí ve školském poradenském zařízení (dále jen ŠPZ). (Kucharská, Mrázková, Wolfová, Tomická, 2013)

Školy zaměstnávají speciální pedagogy především na menší úvazky, kde je nejistá perspektiva návaznosti. Když ve škole chybí pozice školního speciálního pedagoga, obrací se škola na externí pracovníky ŠPZ, kam patří pedagogicko-psychologické poradny (dále jen PPP) a speciálněpedagogické centrum (dále jen SPC). ŠSP může být pro školu výhodou právě jeho včasnou a správnou identifikací žáků s SVP. V některých českých školách se také můžeme setkat s novou pozicí školního koordinátora inkluze. Zajišťuje podporu a pomoc žákům s SVP, aby zvládli úspěšně absolvovat vzdělávací proces. Dále koordinuje pedagogy v oblasti inkluzivního vzdělávání, obstarává materiály a literaturu k podpoře a ke vzdělání a případné problémy konzultuje se specialisty. (Slowík, 2022)

V současnosti je okruh skupiny žáků, kterým poskytuje odborné poradenské služby rozšířen. Dle vyhlášky č. 147/2011 Sb., v platném znění, stačí posouzení žáka pedagogem a speciálním pedagogem, tudíž jsou služby poskytovány žákům i bez vyšetření a

stanovené diagnózy z ŠPZ. Dříve však pracoval pouze s žáky se stanovenou diagnózou z PPP nebo SPC. Cílem je co nejmenší počet žáků s SVP ve školách, docílený včasnou intervencí. Je vidět velký posun od diagnózy k podpoře všech žáků. (Čech, 2020)

1.1 Školní speciální pedagog a speciální pedagog ve ŠPZ

Existují patrné rozdíly mezi školním speciálním pedagogem a speciálním pedagogem. Školní speciální pedagog je členem školního poradenského pracoviště. To znamená, že je poradenským pracovníkem v rámci školy. Speciální pedagog působící v ŠPZ nejsou součástí školních poradců, protože působí na externím pracovišti v PPP nebo v SPC. Školní speciální pedagog není ve všech školách systémově zajištěn, proto jej nenajdeme na každé škole. Tato poměrně nová pozice není nařízena zákonem, stejně jako školní psycholog nebo sociální pedagog. Pro spousty škol jsou ŠSP stále novinkou, přesto plní na školách velmi důležitou a užitečnou funkci, jsou odbornými specialisty na žáky se SVP, kterým se může věnovat naplno. (Čech, Hormandlová, 2020)

Působnost školních speciálních pedagogů na školách je stále častější. Vzdělávací proces žáků se SVP, se za jejich působnosti stává kvalitnějším a zátěž na PPP a SPC se tím snižuje. Daří se jim také lépe odhalovat problémy u žáků, u kterých se jejich rodiče brání návštěvě ŠPZ. Výhodou pro rodiče může být poskytování a nabídka speciálních vzdělávacích potřeb přímo ve škole. (Kendíková, 2016)

Hlavním rozdílem je právě uskutečnění speciálně pedagogické diagnostiky za účelem tvorby doporučení, kterou může provádět pouze speciální pedagog ve ŠPZ. V jeho kompetenci je stanovovat podpůrná opatření (dále jen PO) 2.-5. stupně podpory, ze kterých vyplývají finanční nároky. Kompetence ŠSP jsou zaměřeny na oblast PO 1.-2. stupně podpory. Pojmy speciální pedagog a ŠSP nejsou legislativně vymezeny. Je pouze „speciální pedagog“. Pro potřeby této práce jsou ale definovány zvlášť. (Baslerová, Felcmanová, Michalík a kol., 2020)

1.2 Školní poradenské pracoviště

Poradenské služby ve škole zajišťuje škola, jejichž rozsah se odvíjí od počtu a druhu SVP žáků. Služby jsou zaměřeny na primární prevenci sociálněpatologických jevů a školní neúspěšnost, na kariérové poradenství (vhodná volba budoucího zaměstnání), podporu při integraci žáků se SVP, péči o žáky s výchovnými nebo výukovými obtížemi a metodickou podporu učitelům. (Michalík, Baslerová, Hanák a kol., 2012)

Školní poradenské pracoviště (ŠPP) je součástí základních, středních a vyšších odborných škol. Pracoviště jsou zřizována podle školského zákona č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších změn. Mezi hlavní cíle těchto služeb spadá vytvářet příznivé podmínky pro rozvoj žáků po všech jejich stránkách a v průběhu vzdělávání také rozvíjet jejich osobnosti. ŠPP jsou především podpůrným systémem. (Čech, Hormanlová, 2020)

Povinnost zřídit a provozovat pracoviště je odpovědností ředitele školy. Poradenské služby ve školách jsou bezplatné. Dále se zabývají integrací žáků se SVP, péči o nadané a neprospívající žáky z dlouhodobého hlediska, a zaměřují se na metodické vedení pedagogů. Základním modelem ŠPP je tým poradců, který se skládá ze školního metodika prevence a výchovného poradce. (Knotová, 2014)

Školní speciální pedagog spolu se školním psychologem a sociálním pedagogem je součástí již rozšířeného týmu ŠPP, který ale na rozdíl od základního modelu zákon nenařizuje. To znamená, že na školách poradci z rozšířeného modelu nemusí být. V posledních letech se ale začínáme s těmito pozicemi setkávat běžně. Každá škola má zastoupení těchto poradenských odborníků různé. (Čech, 2020)

Poradenská pracovníci školy by měli být kvalifikovanými pedagogy s kvalitními osobními charakteristikami. Pro poskytování kvalitních služeb a podpory ve školách je klíčová vzájemná spolupráce poradců ŠPP. Aby mohly být poskytovány kvalitní služby, musí spolu navzájem komunikovat a řešit problémy. Spolupráce neprobíhá jen v řadách poradců, ale aby byla podpora co nejúčinnější jsou do ní zapojeni také ostatní pedagogové, rodiče a studenti. (Ondráčková in Knotová, 2014)

Výčet základních činností školního poradenského pracoviště můžeme najít ve vyhlášce č. 72/2005 Sb., § 7, odst. 2.

ŠPP spolupracuje kromě ostatních kolegů, také se školským poradenským zařízením (ŠPZ), pod které spadá PPP a SPC. Speciální pedagog kontaktuje ŠPZ například při řešení

problémové situace ve škole, při tvorbě individuálního vzdělávacího plánu (IVP) a plánu pedagogické podpory (PIPP), pomoc s administrativou a návrhy různých intervenčních strategií, a to formou osobního setkání, telefonické nebo elektronické komunikace. Pokud ŠSP nejsou se ŠPZ v kontaktu, spolupracuje s nimi výchovný poradce. (Knotová in Knotová a kol., 2014)

Komplexní péči o žáky se SVP se rozumí spolupráce nejen mezi poradci a ostatními externími odborníky, ale také spolupráce s rodinami. Pokud není spolupráce mezi výše uvedenými efektivní, nemůže být zajištěna také kvalitní péče o žáky. Vedení škol by mělo na výše uvedené poradenské pozice najímat kvalitní pracovníky, kteří nejen samostatně fungují, ale také spolupracují s kolegy z ostatních poradenských pozic a s ostatními pracovníky na škole. (Kendíková, 2016)

1.3 Náplň práce školního speciálního pedagoga a standardní činnosti

Školní speciální pedagog, popř. výchovný poradce, metodicky vede asistenty pedagoga (dále jen AP), ostatní pedagogy a rodiče žáků. Vedení probíhá na základě konzultací nebo méně častých přednášek. Metodické vedení poskytuje nejčastěji asistentům pedagoga nebo začínajícím učitelům, kteří se zajímají o možnosti, jak s žáky se SVP pracovat. Spolupráce s rodiči žáků se SVP bývá přínosnou, najdeme zde ale i nespolupracující rodiče, kdy komunikace probíhá předáním základních informací o žákovi. Vedení školy se metodická pomoc neposkytuje, pokud není vyžádána. (Růžička, Pastieriková, Smolíková, Fialová, Baslerová a kol., 2020)

Dle MŠMT (2022) vykonává ŠSP činnosti depistážní, konzultační, poradenské, diagnostické, metodické a intervenční. Dále komunikuje s vedením školy, pedagogy, žáky a zákonnými zástupci a spolupracuje jak se ŠPZ, tak se zdravotnickými, sociálními či dalšími službami. Školní speciální pedagog se rovněž podílí na vytváření pedagogicko-psychologických služeb ve škole, včetně programu primární prevence. Dokumentaci o svých činnostech vede v souladu s aktuálně platnými legislativními předpisy.

Ve stručnosti lze uvést, že obecnou náplní ŠSP je podporovat vzdělávání žáka se SVP. Nastavuje a upravuje podmínky pro vzdělávání a u těchto žáků provádí také vzdělávací aktivity, které jsou speciálně uzpůsobené. Má kompetence provádět diagnostiku u žáků s 1. stupněm PO (stanovení 2.-5. stupně PO je v kompetenci ŠPZ) a se svými

kompetencemi je schopen provádět výuku PSPP na školách. Ve školách může zastávat pozici garanta PIPP a IVP. (Vrbová in Baslerová, Michalík, Felcmanová a kol., 2020, s. 163)

Výčet standardních činností ŠSP najdeme ve vyhlášce č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Příloha č. 3 – Standardní činnosti školy, IV. Standardní činnosti ŠSP (Diagnostika a depistáž, konzultační, poradenské a intervenční práce, Metodické, koordinační a vzdělávací činnosti).

1.3.1 Depistáž

Neboli vyhledávání žáků s rizikem vzniku SVP, žáků se SVP a jejich následné zařazení do speciálně pedagogické péče je velmi náročnou částí, neboť se nejedná o jednorázovou záležitost. Zahrnuje zkoumání dokumentů žáka, řízený rozhovor s rodiči a s žákem, vlastní pozorování a provedení záznamu, a jiné. Nejčastěji se provádí u dětí, kteří do školy teprve nastoupí, to znamená u zápisu do prvních tříd, u kterých je ŠSP přítomen. Soustředí se převážně na ty, kteří měli odložený nástup do školy. Depistáž se provádí většinou na začátku školního roku v jednotlivých třídách. Výsledkem depistáže není stanovení diagnózy, ale je stanoveno pouze preventivní opatření jak ve škole, tak i v rodině. (Šafrová in Knotová, 2014)

U depistáže při zápisu do prvních tříd se zjišťuje školní připravenost dětí. Tedy úroveň předpokladů pro zvládnutí triví (čtení, psaní, počítání), také jejich sociální zralost nebo zdravotní stav. V průběhu školní docházky je důležité, aby ŠSP spolupracoval s ostatními pedagogy, kteří jsou téměř v každodenním kontaktu se žáky, při výuce je pozorují, vědí, jak pracují, kde například zaostávají, jejich silné a slabé stránky. Všechny tyto informace jsou při depistáži a následné orientační diagnóze velmi užitečné. (Kucharská, Mrázková a kol., 2014)

Shrnutí činností dle NPI (2018):

1. *Spolupráce při zápisu do 1. ročníku základního vzdělávání dle potřeb a možností školy a ŠPP.*

2. *Vyhledávání žáků s rizikem vzniku speciálních vzdělávacích potřeb a zařazení do vhodného preventivního, zejména stimulačního, nebo intervenčního programu.*
3. *Vyhledávání žáků se SVP a jejich zařazení do speciálně pedagogické péče.*

ŠSP také vykonává administrativní činnost, ke které jsou ve Vyhlášce č.72/2005 Sb., v platném znění uváděny podmínky k vedení dokumentace ve ŠPP a ŠPZ.

Součástí práce ŠSP je evidence všech vykonaných aktivit. Každý den, sepisuje zápisy z činností, které provedl jako je pozorování žáků v hodinách, samotná práce s žákem a vedení si portfolií, stručné zápisy z rozhovorů s rodiči a s pedagogy, zápisy z pedagogických rad, zpracování podkladů pro výroční zprávy a další. (Kucharská, Mrázková, Wolfová, Tomická, 2013)

1.3.2 Diagnostika žáků s SVP a speciálně pedagogická diagnostika

Dle školského zákona č. 561/2004 Sb., v platném znění v §16 (odst. 1) „*Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření.*“

Vyhláška č. 27/2016 Sb., v platném znění definuje podpůrná opatření, jimiž „*se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.*“

Řadíme sem:

- a) Žáci s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního stavu
- b) Žáci s vadami řeči
- c) Žáci se specifickými poruchami učení, pozornosti a chování
- d) Žáci z odlišných kulturních a životních podmínek
- e) Žáci, jejichž mateřským jazykem není čeština
- f) Žáci nadaní a mimořádně nadaní, pokud mají přidružené SVP

Míra podpory a její podoba vyplývá z dopadu znevýhodnění daného žáka na vzdělávání. Při vzdělávání žáka se SVP si klademe za cíl maximálně rozvinout jeho vzdělávací dovednosti a vědomosti, poskytnout vhodná PO k minimalizování dopadů plynoucích ze znevýhodnění do vzdělávání a příprava na budoucí volbu vzdělávání, povolání a roli ve společnosti. (Baslerová, Felcmanová, Michalík, 2020)

Po vyhledání žáka s možným problémem následuje komplexní a včasná diagnostika, která je pro ŠSP a jeho další práci velmi důležitá. Na té se podílí více odborníků. Školní speciální pedagog vytváří pouze předběžnou a orientační diagnózu (ne odbornou) na základě rozhovorů s rodiči žáka a s jeho učiteli. Poté nastaví předběžná opatření preventivního a podpůrného charakteru. Pokud nazná, že žák potřebuje speciální podporu, kontaktuje zákonné zástupce a doporučí návštěvu školského poradenského zařízení pro zpřesnění diagnózy. (Šafrová in Knotová, 2014)

Shrnutí činností dle NPI (2018):

- 1. Vytyčení hlavních problémů žáka, stanovení PLPP v rámci školy a mimo ni a stanovení druhu, rozsahu, frekvence, a trvání intervenčních činností.*
- 2. Diagnostika SVP žáka, zejména shromažďování údajů o žákovi, včetně anamnézy rodinné a osobní, dále speciálně pedagogická diagnostika, zejména při vzdělávacích problémech žáků, pro navazující intervence ve školním prostředí, speciálně pedagogická diagnostika předpokladů pro čtení, psaní, počítání, předpokladů rozvoje gramotnosti, analýza získaných údajů a jejich vyhodnocení.*
- 3. Speciálně pedagogická a etopedická diagnostika při výchovných problémech, stanovení intervenčního přístupu v rámci školy i mimo ni, dle potřeb, možností a profilace školy.*
- 4. Screening, ankety, dotazníky ve škole týkající se SVP a rizika vzniku SVP.*

Na speciálně pedagogické diagnostice, se včetně speciálního pedagoga, podílí řada odborníků z různých profesí, protože je důležité, aby byl celý proces diagnostiky komplexní. Její včasnost je nezbytná pro následnou podporu a intervenci. Po celý život jedince pak probíhá jeho průběžná diagnostika (když je potřeba). V praxi se speciálně pedagogická diagnostika využívá hlavně při zahájení povinné školní docházky (vyšetření školní zralosti), v poradenství, při volbě povolání a ve výchově, vzdělávání a zájmových činnostech dítěte. (Přinosilová, 2007)

Diagnostika je zahájena anamnézou žáka, doplněná o pozorování při různých aktivitách a pozitivně přispívají také rozhovory s rodiči, pedagogy nebo dalšími odborníky. (Slowík, 2022)

Přinosilová in Pipeková (2010) také uvádí hlavní oblasti speciálně pedagogické diagnostiky

1. Hrubá a jemná motorika (pohybová schopnost člověka). Hrubá motorika-pohyby celého těla i lokomoce (pohyby velkých svalových skupin). Jemná motorika-motorika ruky (pohyby malých svalových skupin).
2. Grafomotorika a kresba-Kresebný projev je podmíněn psychickými vlastnostmi dítěte a prostředím ve kterých žije (v jakých podmínkách).
3. Lateralita-dominance jedné z mozkových hemisfér, tzn. upřednostnění jedné z mozkových hemisfér. Praváctví, leváctví, ambidextrie (nevyhraněnost, obourukost).
4. Sebeobslužné činnosti-u dětí předškolního věku a u jedinců s mentálním, tělesným postižením a těžkým zrakovým postižením.
5. Komunikační schopnosti – narušenou komunikační schopností se zabývá logopedie.
6. Rozumové schopnosti – provádí psycholog
7. Socializační a citový vývoj-důležitý pro začlenění jedince do společnosti. Diagnostikujeme pozorováním, kazuistikou, společenskou hrou, kresbou. Postavení dítěte ve skupině můžeme zjistit pomocí sociometrických metod.

1.3.3 Reedukační a intervenční činnosti

Forma intervence může být krátkodobá, kdy jde zejména o poskytnutí informací nebo dlouhodobá, kde se už jedná o různé nápravy nebo programy, které jsou v kompetenci ŠSP, tedy které techniky sám ovládá. Důležitá je včasnost a správnost technik a metod, které odpovídají potřebám, aby se splnil účel intervence. ŠSP také spolupracuje nebo tvoří různě zaměřené intervenční programy pro žáky. Mezi nejčastější patří práce s třídními kolektivy (probíhá sociometrické měření vztahů ve třídě), adaptační kurzy zaměřené na vztahy mezi žáky nebo programy uskutečňované ve spolupráci se školním psychologem. Reedukační činnosti musí být v souladu s potřebami žáka. Jedná se o uplatňování speciálně pedagogických postupů a metod, které se zaměřují na rozvíjení narušených funkcí. (Kucharská, Mrázková a kol., 2014)

Shrnutí činností dle NPI (2018):

1. *Intervenční podpora při realizaci PLPP.*
2. *Dlouhodobá i krátkodobá individuální speciálně pedagogická péče za účelem naplňování PO pro žáky, speciálně pedagogické vzdělávací činnosti, reedukační, kompenzační a stimulační činnosti, se skupinami žáků s rizikem vzniku SVP.*
3. *Participace na vytvoření IVP u žáků se SVP nebo PLPP s rizikem vzniku SVP ve spolupráci s třídním učitelem, učitelem odborného předmětu, s vedením školy, se ZZ žáka, se žákem a s ostatními partnery podpůrného týmu uvnitř i vně školy.*
4. *Průběžné vyhodnocování účinnosti poskytovaných podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a rizikem vzniku speciálních vzdělávacích potřeb u žáků, dle potřeby navržení a realizace úprav.*
5. *Preventivní intervenční programy v oblasti školního neúspěchu/výchovných problémů s uplatněním speciálně pedagogických/etopedických přístupů.*
6. *Participace na kariérovém poradenství-volba vzdělávací dráhy žáka, individuální provázení žáka.*
7. *Úpravy školního prostředí, zajištění speciálních pomůcek a didaktických materiálů.*

1.3.4 Metodické a koordinační činnosti

Především vedení ostatních pedagogů, také koordinace a metodické vedení asistentů pedagogů. V pravidelných konzultacích projednávají plán podpory konkrétního žáka, který spolu sestavili. Sleduje práci asistenta ve třídě i spolupráci s učitelem. Dále příprava na začlenění žáků se zdravotním postižením (dále jen ZP) ve škole, spolupráce se ŠPZ a dalšími odborníky, tvorba metodických činností pro pedagogy. (Šafrová in Knotová, 2014)

Shrnutí činností dle NPI (2018):

1. *Příprava a průběžná úprava podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve škole - koordinace speciálně pedagogických poradenských služeb na škole.*
2. *Metodická pomoc třídním učitelům při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo rizikem vzniku speciálních vzdělávacích potřeb.*

3. *Metodické činnosti pro další pedagogické pracovníky školy - specifika výuky a možnosti žáků dle druhu a stupně speciálních vzdělávacích potřeb, návrhy metod a forem práce se žáky - jejich zavádění do výuky, instruktáže využívání speciálních pomůcek a didaktických materiálů.*
4. *Pracovní semináře pro pedagogické pracovníky v oblasti speciálních vzdělávacích potřeb a rizika jejich vzniku.*
5. *Kooperace s pedagogickými pracovníky školy zajišťujícími poradenské služby.*
6. *Kooperace se školskými poradenskými zařízeními a s dalšími institucemi a odbornými pracovníky ve prospěch žáka se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s rizikem vzniku speciálních vzdělávacích potřeb.*
7. *Participace na vytváření školních vzdělávacích programů, individuálních vzdělávacích plánů, plánů pedagogické podpory s cílem rozšíření služeb a zkvalitnění péče o skupiny žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo rizikem vzniku speciálních vzdělávacích potřeb.*
8. *Koordinace a metodické vedení asistentů pedagoga ve škole.*
9. *Besedy a osvěta zejména zákonným zástupcům.*

1.3.5 Informační a konzultační činnosti

Poskytování informací širokého rozmezí. Všechny informace, které ŠSP poskytuje musí být pravdivé, podané srozumitelně, relevantní a včasné, aby byly co nejužitečnější. Učitelům, poskytuje informace ze speciálně pedagogické sféry, zjišťuje a dále předává nové metody náprav, metodické materiály a noviny z oblasti legislativy. Mezi informační činnosti patří také osvěta, která může být formou přednášek k tématům, která jsou zrovna ve světě i na škole aktuální. Žáky školy a zákonné zástupce informuje o tom, které služby může nabídnout a s čím se na něj mohou obrátit. Přehled služeb, které poskytuje je veřejný, většinou vyvěšený na stránkách školy nebo nástěnkách. O poskytnutých poradenských službách si vede dokumentaci. Každý pedagog, včetně toho speciálního má určené konzultační hodiny, kdy poskytuje speciálně pedagogickou podporu žákům, pedagogickým pracovníkům, rodičům. S pedagogy řeší převážně výchovné a výukové problémy žáků, volbu výukových metod a učebních strategií, které jsou vhodné pro dané žáky a také pomoc při tvorbě a hodnocení IVP. (Kucharská, Mrázková a kol., 2014)

Podílí se také na kariérovém poradenství u žáků se SVP a výukovými obtížemi, kterým pomáhá ve volbě dalšího vzdělávání dle individuálních charakteristik a studijních předpokladů. (Šafrová in Knotová, 2014)

ŠSP pomáhá výchovnému poradci s výběrem dalšího studia žáků, který pro ně bude vhodný z hlediska jejich individuálních charakteristik a zájmů. (Kucharská, Mrázková a kol, 2014)

Zejména na 2. stupni ZŠ je role školních poradenských pracovníků v oblasti kariérového poradenství nezbytná. Hlavním koordinátorem kariérového poradenství ve školách je kariérový poradce nebo výchovný poradce. V praxi se ale o žáky v této oblasti stará ten odborník, u koho je žák v péči. ŠSP většinou supluje činnost kariérového poradce a je součástí týmu, který se na kariérovém poradenství podílí. Kariérové poradenství je zaměřeno na výběr vhodného následného vzdělání nebo profesního uplatnění. Na tomto procesu se podílí celý pedagogický tým včetně rodiny a žáků, kterých se to týká. U žáka se posuzují faktory jako je úroveň studijních předpokladů, osobnostní zájmy, limity speciálních potřeb, osobní, rodinná a zdravotní anamnéza, dostupnost vhodné školy a nabízených oborů a v neposlední řadě preference žáka a jeho zákonných zástupců. Pedagogičtí účastníci na kariérovém poradenství organizují různé aktivity, které se zaměřují na sebepoznání a hledání vhodné profese, besedy, exkurze, přednášky a workshopy. V 9. ročníku probíhá kariérové poradenství nejintenzivněji. Žáci navštěvují dny otevřených dveří, poskytují se informace o učebních oborech a pedagogičtí pracovníci zprostředkovávají informace o přijímacích řízeních (příhlášky na obory, zkoušky a v případě neúspěchu konzultace, co dál). (Hanák, 2022)

1.4 Odborná kvalifikace školního speciálního pedagoga (ŠSP) a další vzdělávání

Předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků nalezneme v zákoně č. 563/2004 Sb. Obecné předpoklady jsou uvedeny v §3.

Dle §18 získává speciální pedagog odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti pedagogických věd, které je:

- a) *zaměřené na speciální pedagogiku,*
- b) *na pedagogiku předškolního věku nebo na přípravu učitelů základní školy nebo na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy nebo na přípravu vychovatelů a doplňujícím studiem k rozšíření odborné kvalifikace uskutečňovaném vysokou školou, nebo*
- c) *studijního oboru pedagogika a doplňujícím studiem k rozšíření odborné kvalifikace uskutečňovaném vysokou školou.*

Speciálnímu pedagogovi náleží platová třída 11.-13. podle činností, které provádí. (Hanák, Baslerová in Michalík a kol., 2012)

Rozsah přímé pedagogické činnosti stanoví pracovníkovi ředitel příslušné školy (dle §23 tohoto zákona)

Dle novely zákona č. 563/2004 sb. je pedagogickým pracovníkem (zákon nerozlišuje školního speciálního pedagoga a speciálního pedagoga). Kvalifikaci speciálního pedagoga získá magisterským vysokoškolským studiem programu Speciální pedagogika. Pokud speciální pedagog nedosáhl magisterské úrovně studia (má nižší úroveň studia), může se uplatnit na pozicích asistentů pedagoga nebo vychovatele. (Slowík, 2022)

Obor speciální pedagogika lze vystudovat na univerzitách v Olomouci, Brně, Praze, Opavě, Ostravě, Českých Budějovicích, Ústí nad Labem a v Hradci Králové. (vysokeskoly.sk)

Rozšíření odborné kvalifikace najdeme v §22 uvedeného zákona:

(2) Studiem k rozšíření odborné kvalifikace se rozumí vzdělání získané studiem ve vzdělávacím programu akreditovaném pro další vzdělávání pedagogických pracovníků uskutečňovaném vysokou školou v programu celoživotního vzdělávání, kterým pedagogičtí pracovníci s odbornou kvalifikací získávají způsobilost vykonávat přímou pedagogickou činnost na jiném stupni nebo druhu školy, způsobilost k výuce dalšího předmětu, způsobilost vykonávat speciálně pedagogickou, výchovnou a vzdělávací činnost ve školách a třídách zřízených pro děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami nebo odbornou kvalifikaci speciálního pedagoga.

Dle Vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků je tedy jedinou možností, jak získat v rámci celoživotního vzdělávání kvalifikaci speciálního pedagoga, absolvování „Doplňujícího studia k rozšíření odborné kvalifikace“.

1.5 Osobnost ŠSP

Náplň, formy a úspěšnost práce ŠSP může ovlivnit také typ jeho osobnosti. On sám by měl znát své potřeby, své limity a vědět, kam by se mohl ještě posunout a co už je moc. Znat své silné a slabé stránky. Takovými základními předpoklady může být schopnost spolupracovat a naslouchat, být empatickým, týmovým hráčem. Naopak ten, kdo se chová nadřazeně, povýšeně, namyšleně a sobecky pro tuto pozici vhodný není. (Kucharská, Mrázková, Wolfová, Tomická, 2013)

Emocionální vyrovnanost, citová zralost a prožívání se kterou souvisí schopnost vcítit se a soucítit. Alespoň malá dávka humoru také není na škodu. Humorem se dá odlehčit situace, ne zlehčit. Být dobrým posluchačem a naslouchat ostatním. (Šafrová in Knotová, 2014)

Velmi častým a žádoucím povahovým rysem je právě empatie, která ale nesmí být absolutní. Jde o schopnost vcítit se do žáka a porozumět jeho potřebám, emocím a problémům. Pedagog naslouchá a reaguje s porozuměním, problém přijímá a nabízí akceptovatelné postupy řešení. Velmi žádoucí je schopnost sebereflexe a sebepojetí vlastního přístupu. Kdy se neustále zdokonaluje hodnocením své práce, dokáže si přiznat chyby a pracovat s nimi. Každý pedagogický pracovník by měl být kreativní a využívat tvořivosti včetně použití nových a inovativních způsobů výuky. Měl by mít schopnost motivovat žáky k učení svým pozitivním přístupem a vytvářet podporující prostředí. Výukový obsah a metody by měl přizpůsobit tak, aby byly atraktivní a zajímavé. Je schopný organizovat a plánovat vzdělávací hodiny a aktivity, aby byly efektivní a propojené. Používat vzdělávací metody přesně na míru pro daného žáka, to znamená zamyslet se nad tím, co žák potřebuje, co se v něm odehrává, když se učí a v čem má nedostatky. Dívat se na problém z více úhlů a vyhodnocovat přístupy a postupy, které jsou nejvhodnější. Nároky na pedagogy v pomáhajících profesích jsou náročné, je důležité dodržovat určité hranice ať už časové (oddělit čas na pracovní a na soukromé záležitosti) nebo v oblasti kompetencí (například kompetence, které speciální pedagog dostane k řešení, ale ve skutečnosti je má řešit jiná strana). Při nenastavení hranic a dlouhodobém působení všech nároků může u pedagoga vzniknout syndrom vyhoření. Mezi výhody práce školního speciálního pedagoga můžeme řadit smysluplnost, která je důležitým faktorem ke spokojenosti, rozmanitost práce a tvořivost, příjemná atmosféra a

kontakt se žákem, neustálá potřeba na sobě pracovat, být samostatný, vytvořit si kontakty s dalšími odborníky se kterými spolupracuje a další. Nevýhodou mohou být finance, kdy si speciální pedagog nemusí přijít dostatečně finančně ohodnocený za svoji práci. Tím, že je profese školního speciálního pedagoga stále nová, může být horší sdílnost s ostatními kolegy v pracovním týmu. (Kucharská, Mrázková, Wolfová, Tomická, 2013)

1.6 Psychohygienu

Syndrom vyhoření u pomáhajících profesí znamená ztrátu zájmu o profesi, kterou vykonává, tedy celkové profesní vyčerpání. To může být ve 3 oblastech, a to v psychické, fyzické a sociální, kdy ve většině případů je vyčerpání spojeno s velkou únavou a stresem. Vyhoření může zasáhnout primárně ty, na které jsou v zaměstnání kladeny vysoké výkonnostní nároky, které jsou spojeny s velkou mírou zodpovědnosti. Vyhořelý učitel má vliv i na své okolí. Jeho projevy chování mohou být odlišné, protože je podrážděný, apatický a má snížené empatické schopnosti. Emocionální nestabilita může ovlivnit také partnerské a osobní vztahy. (Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Mezi základní aspekty psychohygieny patří: osvojit si systematickosti práce, práci se zdroji a novými technologiemi, schopnosti sebezprezentace, organizace své práce (time management). Další zásada-stanovení jasných a realistických cílů a priorit. Mít adekvátní pracovní režim, který dodržovat (rozdělit si čas na práci a na odpočinek). Speciální pedagog by měl být tělesně zdatný, aktivní a vnitřně odolný, k tomu je zapotřebí dobrá životospráva (pohyb, strava, spánek, relaxace). Pedagog, který je spokojený, vyrovnaný a odpočatý, má naplněné své nejzákladnější potřeby, bude jistě dosahovat lepších výsledků, než pedagog vyčerpaný a vyhořelý. (Čech, Hormandlová, 2020)

To, jaký má člověk postoj ke svému zaměstnání je důležité v prevenci syndromu vyhoření. Ve své práci by měl vidět smysl ale nestavět ji na první místo, kdy by se jednalo o jeho jediný zájem. Začínající pedagogičtí pracovníci často mají velké nadšení pro práci a věnují jí více času, než je nutné. Vhodné je umět si zorganizovat svůj čas pro práci a pro odpočinek. Pokud se však stane, že se prevence podcení a nastane syndrom vyhoření v pokročilé fázi, je nutné vyhledat pomoc psychologa, popřípadě psychiatra. Může pomoci také dovolená nebo změnit své pracovní místo nebo profesi. Vyhoření může potkat každého, důležité je mu včas předejít. (Mertin, Krejčová a kol., 2020)

U profesí, které pracují s lidmi, kam patří také pedagogové a pomáhající profese, tedy i ŠSP je supervize velice žádaná. Supervizi vykonává odborník, supervizor, který je průvodcem a pomáhá jedinci hodnotit a zpracovávat vykonanou práci, provází pomoc při řešení problémových situací, na které spoluvytváří nový úhel pohledu. (supervize.eu)

2. Předmět speciálně pedagogické péče (PSPP)

Předmět speciálně pedagogické péče je zmíněn ve školském zákoně č. 561/2004 Sb., v platném znění a ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., v platném znění v příloze č. 1., kde je doporučen od 2. stupně podpůrných opatření, a to v týdenním rozsahu 1-4 hodiny. V zákoně o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb., v platném znění, je stanoveno, že tento vyučovací předmět může vykonávat jedině speciální pedagog nebo kvalifikovaný učitel při vzdělávání žáků se SVP. Jedná se o podpůrné opatření pro žáky se SVP, kteří nezvládají ve vzdělávání dosahovat výsledků srovnatelných se svými vrstevníky. Předměty jsou koncipovány jako určitá forma intervence, která má dvě formy. Může probíhat jako vyučovací předmět, který musí být uveden v učebním plánu žáka, nebo jako další způsob péče o žáka. (Vrbová in Baslerová, Michalík, Felcmanová a kol., 2020)

Je to taková forma intervence, kdy školní speciální pedagog určitým způsobem pracuje se žáky se SVP. Nejvíce probíhá reedukace v předmětech jako je český jazyk, matematika, dále forma doučování v podobě dovysvětlení, opakování probíraného učiva a rozvoje kompetencí. V rámci PSPP probíhá skupinovou formou přímá intervenční práce se žáky. Skupina se skládá z maximálně 4 žáků u kterých předmět probíhá v rámci běžné výuky. ŠPZ stanoví četnost setkávání. Ve většině případů je to 1x týdně, ale podle pedagogů je z hlediska potřeb žáků tato frekvence velmi nízká. ŠSP využívá při intervenci nejrůznější metody výuky, aby žáka dokázal stimulovat a motivovat. Důležité je navodit příjemnou atmosféru a pracovat na vytvoření kvalitního a bezpečného vztahu s žákem se SVP. Vedle skupinové formy, se využívá také individuální forma intervence, kdy je žák vybrán z výuky (většinou se jedná o jednu z výchov) a pracuje se ŠSP sám. (Růžička, Pastieriková, Smolíková, Fialová, Baslerová a kol., 2020)

V rámcovém vzdělávacím programu je uveden vždy nejvyšší počet povinných hodin. Pokud je PSPP formou další péče o žáka, kterou doporučilo ŠPZ, pak realizace předmětu probíhá nad rámec časové dotace, tedy mimo vyučování nebo z disponibilních hodin. Proto není tento předmět hodnocen ve vysvědčení, jelikož není součástí povinných vyučovacích hodin a je zakomponován v IVP na základě doporučení ze ŠPZ. (Vrbová in Baslerová, Michalík, Felcmanová a kol., 2020)

Předmět může mít formu individuálního nebo skupinového vyučování, kdy ve skupině mohou být maximálně 4 žáci a financování je sdílné, jelikož normovaná finanční

náročnost se uvádí jen u jednoho žáka za skupinu. (Vrbová in Baslerová, Michalík, Felcmanová a kol., 2020)

Pro 2. stupeň podpory je v rámci intervence uveden PSPP, který se zaměřuje na:

- nápravy v oblasti logopedických obtíží,
- řečovou výchovu,
- specifické poruchy učení,
- na rozvoj grafomotorických dovedností,
- nácvik sociální komunikace,
- rozvoj vizuálně percepčních dovedností,
- zdravotní tělesná výchova.

Skupinová forma předmětu má kapacitu maximálně pro 4 žáky a rozsah výuky je uveden na 1 hodinu za týden. Další stupně podpory a náplň PSPP jsou doplněny o další specifické oblasti reedukace, které v této příloze nalezneme. (Vyhláška č. 27/2016 Sb., v platném znění v Příloha č. 1., část A)

2.1 Pedagogická intervence

Ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., v platném znění v § 4a nalezneme informace o pedagogické intervenci, která dle vyhlášky slouží zejména k „*podpoře vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami ve vyučovacích předmětech, kde je třeba posílit jeho vzdělávání, ke kompenzaci nedostatečné domácí přípravy na výuku a k rozvoji učebního stylu žáka. Pedagogická intervence se poskytuje jako podpůrné opatření prvního stupně a využívá ji souběžně více žáků, je-li to možné a vhodné.*“

Pedagogická intervence je zaměřena především na prevenci školní neúspěšnosti. Je to forma PO, která je vymezena ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., v platném znění. Slouží ke vzdělávání a podpoře žáka, který potřebuje posílit vzdělávání v daném předmětu, nebo jako kompenzace přípravy na výuku, která není dostatečná. Toto PO lze poskytovat od 1. stupně, a to v rozsahu 1-4 hodiny za týden. Je v kompetenci školy. Pedagogická intervence (dále jen PI) je poskytována příslušným pedagogickým pracovníkem ve vyučovacích předmětech, ve kterých je potřeba posílit vzdělávání žáka, ve škole nebo školských zařízeních. Rozsah stanovuje výše zmíněná vyhláška v Příloze č. 1. Ve

skupinové formě vyučování PI může být maximálně 6 žáků a je rozdělena podle tříd, popřípadě podle předmětů. Ne vždy se však podaří celou skupinu sestavit podle stejné třídy nebo podle předmětů ve kterých všichni žáci zaostávají. (Vrbová in Baslerová, Michalík, Felcmanová a kol., 2020,)

Pedagogická intervence dle Vrbové in Baslerová, Michalík, Felcmanová a kol. (2020) se volí při podpoře vzdělávání žáka ve vyučovacích předmětech, kde je třeba posílit jeho vzdělávání, ke kompenzaci nedostatečné domácí přípravy, k posílení strategií učení, k rozvoji vědomostí a dovedností žáka, k rozvoji jazykových kompetencí, komunikace a sociálních a adaptivních dovedností, k nácviku samostatnosti, rozvoji sebeobslužných dovedností, sociálních kompetencí a praktických činností žáků.

2.2 PSPP jako podpůrné opatření (PO)

Vymezení PO najdeme ve školském zákoně v §16. Jedná se o nezbytné úpravy ve vzdělávání a žáci se SVP mají právo na jejich bezplatné poskytování školnou nebo školským zařízením.

Dle RVP ZV se podpůrná opatření člení podle organizační, pedagogické a finanční náročnosti do pěti stupňů. Podpůrná opatření prvního stupně uplatňuje škola nebo školské zařízení i bez doporučení školského poradenského zařízení na základě plánu pedagogické podpory (PLPP). Podpůrná opatření druhého až pátého stupně lze uplatnit pouze s doporučením ŠPZ.

Ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., v platném znění v Příloze č. 1., část A, najdeme charakteristiku podpůrných opatření a k nim příslušné metody výuky, úpravy obsahu a výstupů vzdělávání, organizaci výuky, hodnocení, intervenci školy a pomůcky.

Jednotlivé stupně lze kombinovat. PO 1. stupně jsou v kompetenci pedagogických pracovníků školy a jsou poskytována bez doporučení ŠPZ. PO 2.-5. stupně podpory jsou v kompetenci ŠPZ a jsou poskytována ve školách pouze s jejich doporučením. (Slowík, 2022)

PO 1. stupně aplikují takové postupy a metody práce, které jsou zaměřeny na prevenci školního selhávání v rámci výuky, aby se dále nezhoršil jeho stav a nespádl do vyššího stupně PO. Identifikace obtíží u žáků provádí na základě pozorování pedagogové přímo ve výuce. Dále se k rozboru používají žákovské práce, dlouhodobé mapování hodnocení

a osobní anamnéza žáka (rodinná či zdravotní). Podporu poskytují pedagogové ve spolupráci se ŠPP, popřípadě s ŠPZ. Žák může mít sestaven PIPP a v rámci podpory mu nenáleží žádný z navýšených normativů, to znamená, že náklady na pomůcky jsou hrazeny z běžného školního rozpočtu. (Michalík, Baslerová, Felcmanová a kol., 2015)

Ve 2.-5. stupni PO jsou uplatňovány speciální pedagogické metody a formy práce, které vycházejí vždy z doporučení ŠPZ a jsou v nich zahrnuty také ověřená opatření z 1. stupně podpory. Vzdělávání probíhá s podporou PIPP nebo IVP a stanovená opatření v něm bývají vyhodnocována za spolupráce ŠPZ, které je doporučilo. Obsah učiva je uveden v RVP ZV, pokud je potřeba upravit výstupy, pak je na místě vypracování IVP. Učitel k žákovi přistupuje individuálně, využívá vhodné aktivizační metody a hledá vhodné a nové postupy a metody pro práci ve výuce. (Michalík, Baslerová, Felcmanová a kol., 2015)

Předmět speciálně pedagogické péče doporučuje ŠPZ od 2. stupně PO, a to v rozsahu, který stanovuje vyhláška č. 27/2016 Sb., v platném znění v příloze č. 1:

- Ve 2. stupni podpory – 1 hodina za týden
- Ve 3. stupni podpory – 2 hodiny za týden
- Ve 4. stupni podpory – 3. hodiny za týden
- V 5. stupni podpory – 4 hodiny za týden

Dle RVP ZV se podpůrná opatření člení podle organizační, pedagogické a finanční náročnosti do pěti stupňů. Podpůrná opatření prvního stupně uplatňuje škola nebo školské zařízení i bez doporučení školského poradenského zařízení na základě plánu pedagogické podpory (PLPP). Podpůrná opatření druhého až pátého stupně lze uplatnit pouze s doporučením ŠPZ.

PIPP je dokument, který zpracovává škola a jeho vymezení najdeme ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., v platném znění v § 10. Pod vedením ŠPP jej sestavuje tým pedagogů. Je určen ke kompenzaci aktuálních obtíží ve vzdělávání, které jsou mírného charakteru. Stanovené cíle podpory vyhodnocuje škola v průběhu vzdělávání žáka se SVP. (Kendíková, 2016)

Jako pomůcky se využívají běžné učebnice, ve kterých jsou materiály určené k procvičování, různé přehledy a vizualizace učiva (využití číselných os, tabulek, ...). Individuálně se pak upravuje zasedací pořádek, délka vyučovací jednotky a přestávek. Při práci se v rámci podpory žáka stanovuje odlišný čas pro práci (jsou nastaveny limity), a

to především jako prevence únavy. Mezi zásadní přístupy patří individuální práce se žákem, plánování a organizace vyučovací jednotky i výuky jako celku a podpora v motivaci žáka k učení. (Michalík, Baslerová, Felcmanová a kol., 2015)

2.3 Specifika klientely PSPP na 2. stupni ZŠ

Žáci na 2. stupni ZŠ se nachází v přechodném období puberty, které je charakteristické pro věkovou skupinu 11 až 15 let. U každého jedince nastává a probíhá individuálně. Stručně můžeme tohle období charakterizovat nevyrovnanými výkony ve škole, různorodostí zájmů každého žáka, snaha líbit se okolí a upoutávání pozornosti, hledání vlastní identity, výkyvy nálad (výbušnost, citlivost), bouření se vůči autoritám s cílem osamostatnění a tak dále. Vysoký vliv má na pubescenty vrstevnická skupina, která jedinci zvyšuje sebedůvěru. (Michalová, 2001)

Při přechodu žáků na 2. stupeň nastává pro některé třídy změna třídního kolektivu, ať už slučováním tříd, nebo doplnění či nově vzniklé třídy ze žáků ze spádových škol. Třídní učitel bývá seznámen s dokumentací žáků z 1. stupně, popřípadě s jejich IVP, pokud byl podle něj žák již vyučován, pedagog s tím nadále pokračuje. Na 2. stupni mohou vznikat vlivem nového třídního kolektivu adaptační problémy, které by měl třídní učitel včas řešit, aby byl schopen zajistit úspěšnou adaptaci žáků. V případě vážnějšího problému je na místě konzultace a spolupráce se ŠPP, s cílem navrhnout adekvátní a účinné řešení (většinou má adaptační programy na starosti speciální pedagog nebo školní psycholog). (Hanák, Hadačová, Hronová, Smékalová, Štefek in Kucharská, Mrázková a kol., 2014)

Na 2. stupni žáci mají více naukových předmětů než na prvním stupni. Nejčastěji se setkáváme s problémy čtení s porozuměním, které způsobuje, že se žák není schopen učit pomocí čtení textu nebo také problémy s koncentrací pozornosti, kdy volíme častější přestávky, při kterých žák vykonává odlišnou činnost. (Michalová, 2001)

Školský zákon č. 561/2004 Sb. v §16 vymezuje klientelu na žáky se zdravotním postižením, zdravotním a sociálním znevýhodněním, tedy všichni žáci se SVP.

3. Specifické vývojové poruchy učení (SPU) a chování

SPU patří mezi nejčastěji se vyskytující diagnózy u žáků na základních školách. Charakteristické jsou velmi širokou řadou příčin a projevů v učení, ale i v chování žáků. SPU u žáků řadíme mezi SVP. (Šafrová in Knotová, 2014)

V současné době není známá jasná příčina SPU, ale spekuluje se zejména o dědičných předpokladech. Určitou roli může hrát také vývin mozkových částí. Děti, na které má vliv opožděný vývoj mohou mít potíže v učení, nejedná se však o diagnózu SPU. (Specific learning disorders, 2021)

Mezi vnitřní příčiny řadíme například opožděný vývoj řeči, poruchy řeči i opožděný tělesný a celkový vývoj žáka, zdravotní potíže, nižší inteligence, postižení mozku neznámého původu nebo lehká mozková postižení. Do vnějších příčin můžeme zařadit nepříznivý vliv prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Rodinná situace ovlivňuje výkon žáka ve škole. Za poruchy v učení může také absence motivace k učení, nedostatečná schopnost koncentrace, absence školní docházky nebo časté změny škol, tedy i učitelů, kteří žáka vyučují při základním triviu. (Pokorná, 2010)

Obtíže vyplývající z této poruchy se projevují při osvojování si čtení, psaní i počítání ve vzdělávacím procesu. SPU tedy ovlivňují negativně vzdělávání i osobnostní rozvoj žáka, kdy jeho dlouhotrvající neúspěšnost má vliv i na pozici ve třídě. Projevy poruchy bývají v oblasti soustředění, které je krátkodobé, pak také v pravolevé a prostorové orientaci, nevyhraněné lateralitě, poruchy vnímání jak zrakového, tak sluchového charakteru. Dále pak poruchy řeči, se kterými souvisí problémy v porozumění, výslovnosti i vyjadřování se. Jemná i hrubá motorika může těmto žákům také dělat problémy. Následkem SPU se mohou vyskytnout poruchy učení. (Šauerová, Špačková, Nechlebová, 2012)

Na 1. stupni ZŠ mohou být SPU u některých žáků skryty například vlivem nadprůměrné inteligence, kdy si najdou způsoby, jak kompenzovat problémy s učení. Na druhém stupni jsou na žáky kladeny vyšší nároky a jsou použity odlišné přístupy, kdy každou hodinu žáka vyučuje jiný pedagog se svým učebním stylem, který se může od ostatních odlišovat a žák si na tento styl a průběh výuky musí zvykat. Mechanismy, které měl vytvořené na 1. stupni a které mu pomáhaly výuku zvládat, nemusí na 2. stupni fungovat i z hlediska odlišnosti požadavků ze strany učitelů. Většinou takový žák, který zvládá problémy kompenzovat je ve třídě nenápadný, neupozorňuje na sebe, je bezproblémový,

proto mu učitelé nemusí věnovat tolik pozornosti jako více nápadným a na sebe upozorňujícím žákům. (Šemberová in Krejčová, Bodnárová a kol., 2014)

SPU se projevují v různé míře v oblastech poruchy řeči, nedostatečná úroveň sluchového a zrakového vnímání, poruchy pravolevé a prostorové orientace, problémy se soustředěním. Název specifické vývojové poruchy učení zahrnuje poruchy čtení, psaní, pravopisu a matematických schopností. (Zelinková, 1999)

Tyto poruchy se mohou projevit v různé míře, za které žák nemůže. Při práci vynaloží velké úsilí, aby obtíže překonal a vyrovnal se ostatním, ale jeho výsledky práce nejsou v souladu s úsilím, které vynaložil. Tyto obtíže se mohou stupňovat a při zanedbání a bez náležité podpory ve výuce žák může prožívat pocity méněcennosti v důsledku srovnávání se s ostatními. (Michalová, 2001)

Odlišujeme specifické a nespecifické poruchy učení, které může způsobit smyslová vada, nedostatečná motivace k práci ve škole, výchovné nebo výukové zanedbání dítěte a snížené rozumové nadání. (Bartoňová in Pipeková, 2010)

3.1 SPU na 2. stupni ZŠ

Na 2. stupni ZŠ mohou některé obtíže přetrvávat, zejména ty poruchy učení, které nebyly včasné kompenzovány. Některé funkce nejsou u žáků dokonce i v 9. ročnících plně zautomatizovány. Dyslexie zapříčiní neschopnost se naučit text pomocí jeho čtení, nepamatují si jeho obsah nebo mohou při čtení chybovat tak, že se díky tomu naučí nesprávné informace. Pedagog by měl ve výuce vždy ověřovat porozumění čteného textu. Žáci s diagnostikovanou dysortografií selhávají při psaných diktátech, nemají zautomatizovaná pravidla pravopisu, jejich pracovní tempo je pomalejší. Proto je vhodné, aby pedagog volil kratší či doplňovací diktáty, ústní formu zkoušení nebo využití počítačových programů. Dysgrafie u žáků zapříčiní neschopnost záznamu psaným projevem, který by nadále sloužil k učení, jelikož písmo nemá dostatečnou kvalitu k přečtení. Vhodné je volit tiskací písmo nebo zápis provádět digitální formou. (Jucovičová, Žáčková, Sovová, 2001)

K různým SPU se mohou přidat také sekundární výukové obtíže související s poruchou, která je charakteristická pro nedostatky ve výuce. U žáků, kteří často střídali školy, nemusela být včas provedena diagnostika a jejich porucha mohla tím, že nebyla

napravována narůstat. Někteří žáci při přechodu na 2. stupeň nemuseli projít diagnostickým procesem, přestože bychom u něj našli prvky SPU. Jedná se o žáky, kteří zvládli svůj nedostatek kompenzovat svojí inteligencí, nebo jeho projevy nebyly natolik silné, aby je pedagog nebo ŠSP odhalil. Žáci s poruchami učení mívají častěji problémy s úzkostmi, mohou mít snížené sebevědomí, a to může mít vliv na jejich psychiku. Ve vyučování jsou často nesoustředění, afektivní, neklidní s psychosomatickými obtížemi, které pramení z jejich narušené psychiky. Pokud si žák ve výuce nezažije úspěch, mohou si pozornost vynutit nevhodně zvoleným způsobem. (Jucovičová, Žáčková, Sovová, 2001)

Žákům v různé míře přetrvávají problémy ve čtení, psaní i počítání, což většinou vede k neúspěchu ve většině předmětů. Čtení může být pomalé nebo rychlé, ale textu nerozumí, proto nedochází k získávání nových poznatků. V případě kompenzace poruchy si žák stejně musí text přečíst vícekrát, aby si zapamatoval důležité informace. Na čtení využívá větší množství energie než běžný čtenář. Může přetrvávat dvojitě čtení u obtížnějších slov, domýšlení slov a neschopnost plynule číst, se snaží zakrýt svým chováním. Psací projev žáka s SPU obsahuje specifické dysortografické chyby, které většinou přetrvávají z prvního stupně. Teoreticky se naučí látku, ale prakticky ji nezvládne využít. V matematice se SPU pojí s dyskalkulií. Nejsou utvořené základy k numerickým počtům. Žák často nesmyslně chybuje a počítá příliš dlouho. Objevuje se nechuť a nezájem o počty. Nechápe základní matematické operace. Rozvoj komunikačních schopností je jedním z cílů u žáků na 2. stupni. Porozumění mluvené řeči, vnímání důležitých informací a jejich znovu vybavení, vyjadřování myšlenek a ukládání do paměti, to vše může být postiženo. Žák by měl znát styl učení, který mu nejvíce vyhovuje. Tedy vhodný a účinný způsob, jakým si osvojí nové informace. Na učiteli je, aby tento učební styl respektoval. Důležitá je také žákova psychická podpora. (Zelinková, 2003)

Žáci musí být více samostatní v přípravě na výuku i v jejím průběhu. Výklad učitele si většinou žáci musí sami zaznamenávat do svých sešitů. Obsah učiva je také rozšířenější, stejně jako domácí příprava nebo rozsah písemných prací. Proto je pro žáky s SPU dobré dále rozvíjet své učební strategie a postupy práce, se kterými jim může pomoci právě speciální pedagog. Měl by věnovat větší pozornost domácí přípravě na výuku, protože přechod na 2. stupeň je pro žáka s SPU velká změna. (Bodnárová in Krejčová, Bodnárová a kol., 2014)

3.2 Školní speciální pedagog a žák se SPU

ŠSP by měl před nastavením vhodné intervence ke kompenzaci jeho obtíží zjistit jeho silné a slabé stránky, jakým způsobem se žák učí, co mu v učení pomáhá, co ví, že funguje na něj samotného a co naopak nefunguje. Nikdy žákovi nevnučovat styl učení, který vyhovuje nám, spíše podpořit v tom, aby různé způsoby vyzkoušel, a tak našel ten, který k němu sedí nejvíce a který bude fungovat. V některých poradenských zařízeních využívají pro tyto žáky program Feuersteinova instrumentálního obohacování (dále jen FIE), který je zaměřen mimo jiné i na schopnostech plánovat a přemýšlet nad vlastními postupy práce, které pak vyhodnocovat. Žák se učí pracovat s informacemi, aby je dokázal zpracovat a třídit, rozvíjí pracovní strategie pro efektivní učení a spoustu dalšího. (Šemberová in Krejčová, Bodnárová a kol., 2014)

Speciální pedagog ve školách se s žáky s SPU, které má v péči zaměřuje dle Bodnárové in Krejčová, Bodnárová a kol., 2014 na styly učení, způsob pořizování poznámek z výuky, porozumění učivu, přípravu na různé formy prověřování znalostí, dále na pracovní strategie a postupy vedoucí k úspěšnému plnění úkolů, práce s texty (porozumění čtenému, strukturování textu, shrnutí textu, tvorba výpisků a dalších forem zpracování písemných materiálů). SPU provází jedince celý život, i když se to tak nemusí zdát, tak věkem se mění jen podoba jeho projevů.

ŠSP se zaměřuje také na reedukaci obtíží. Reedukace pochází z latinského slova reeducatio, kdy re znamená znovu (od základu) a educatio je výchova. (Kroupová a kol., 2016)

Reedukace SPU by měla vycházet z kvalitní diagnostiky žáka i z jeho aktuálního stavu, proto vždy volíme individuální přístup. Vždy u žáka začínáme s tím, co mu nečiní takové obtíže a s úkoly, u kterých víme, že dokáže splnit. ŠSP si může před začátkem reedukace stanovit spolu se svým týmem reedukační plán, kde budou uvedeny body, na které je potřeba se zaměřit a vhodné cíle. Práce se žákem je zaměřená na kvalitu výkonu, a ne na to, kolik toho stihne za jednu hodinu PSPP udělat. Zaměřujeme se na rozvoj narušených nebo nevyvinutých funkcí a na jejich kompenzaci vhodnými způsoby. Při samotné práci s žákem je dobré začínat cvičením, zaměřeným na smysly, kdy se snažíme zapojovat jich co nejvíce. Žáka při práci podporujeme a motivujeme častými pochvalami, na chyby naopak upozorňujeme s citem, abychom žáka nedemotivovali. Časově ohraničené úkoly volíme až když žák činnost zvládá. (Gošová, 2011)

Z výzkumu závěrečné práce (Řezníčková, 2021) vyplývá, že ŠSP pracuje nejčastěji s žáky se specifickými poruchami učení, dále mezi velmi častou klientelu patří žáci s poruchami chování a s poruchami pozornosti. Specifika těchto žáků jsou uvedena v následujících kapitolách. Méně častější je práce se žáky s poruchami autistického spektra, s žáky s lehkým a středně těžkým mentálním postižením, s lehkým zrakovým a tělesným postižením. Uvádí zde také žáky s odlišným mateřským jazykem nebo žáky nadané.

3.3 SPU-Dyslexie

Jedná se o specifickou poruchu, která zahrnuje oblast čtení. Může také souviset s problémy lateralit a při vzájemné spolupráci mozkových hemisfér. Například když dítě čte rychle, ale velmi u čtení chybuje nebo opačně. (Jucovičová, Žáčková, 2020)

Žák se obtížně učí číst pomocí běžných metod, má problémy s vyjadřováním se v psané řeči. Při čtení může mít problémy se správností a porozuměním čtenému, při tempu čtení, což může vést k celkovému snížení výkonu ve škole. (Pipeková, 2010)

Mezi charakteristiku hlavních projevů můžeme zařadit pomalé čtení, které je pro žáka namáhavé, vynaloží velké úsilí, je neplynulé nebo naopak velmi rychlé s větším počtem chyb. Čtení bývá monotónní, neklesají hlasem, čtou text jako jednu větu. Řádky přeskakují, protože se nezvládnou soustředit na jeden řádek a tím se jim zhoršuje orientace v textu. Mezi typické obtíže řadíme záměnu písmen kvůli deficitům ve zrakovém vnímání, také vynechávání nebo přidávání některých písmen, slabik, slov a vět vlivem narušené pozornosti, domýšlení nebo odhadování celých slov. Žák tak nesprávně čte a komolí slova. Při práci s textem má problémy s jeho porozuměním a interpretací. (Jucovičová, Žáčková, 2020)

Na 2. stupni žáci s dyslexií potřebují stálou podporu, aby zvládali učení se náročnějších textů a aby jim dokázali čtením porozumět. Proto je vhodné volit takové nápravné cvičení, které pomůže žákovi najít techniku k porozumění. Žák také nezvládne najít chybu ve vlastním napsaném textu, to znamená, že kontrola po právě napsaném diktátu neproběhne kvalitně, i když žák nemá problém s gramatickými pravidly. Nesnáze žáka provází nejen ve škole, ale i v praktickém životě a všude tam, kde je závislý na čtení a na jakékoliv práci s textem. Pokud musí něco rychle přečíst, nebo čtenému porozumět je to pro něj velmi náročné. V horších případech může způsobit frustrace z této poruchy psychické

problémy, které pramení z pocitu méněcennosti nebo ze snížení vlastní hodnoty. Tlak od okolí může vyvolat také odpor ke čtení. (Jucovičová, Žáčková, 2020)

3.3.1 Zásady pro práci u žáků s dyslexií

Při reedukaci čtení hledíme na 2 oblasti. Na technickou stránku a na porozumění čtenému textu. U první oblasti se díváme na správnost a kvalitu přečteného. Zaměřujeme se zejména na čtení písmen, slov nebo slovních spojení, která žákovi činí potíže a snažíme se chybovost odstraňovat. Můžeme zařadit i techniku dvojího čtení. Při ověřování porozumění čtenému můžeme žákovi nabídnout čtení textu po jeho částech nebo zkrácené texty. Po dočtení se doptáváme, hledáme v textu a pokládáme návodné otázky. S textem je poté dobré dále pracovat. (Gošová, 2011)

Mezi zásady při čtení žáků s dyslexií řadíme především poskytnutí delšího časového úseku na přečtení daného textu a na práci s ním. Respektujeme jejich čtecí tempo, které je pomalejší a klademe důraz na čtení správným způsobem. Porozumění ověřujeme průběžně otevřenými otázkami, a to po kratších úsecích. Po žácích na 2. stupni můžeme chtít krátký výpis, klidně jen pár slov, o čem přečtený text byl. Nenutíme žáky k hlasitému čtení před ostatními. Pokud má však žák číst před celou třídou, volíme kratší úsek s méně obtížnými slovy. Vhodné je určit žákovi před čtením daný úsek, aby si jej mohl v tichosti předčíst a až na něj přijde řada, tak jej přečíst nahlas. Aby se v textu neztrácel, nabídneme mu možnost využití čtecí záložky. Jakýkoliv pokrok ve čtení ihned oceňujeme a na chyby neupozorňujeme, raději vybídneme žáka k tomu, aby danou větu nebo slovo zkusil přečíst ještě jednou. Jak pracovat s chybou také učí metodika FIE. Pro školní přípravu v domácím prostředí dodržovat zásadu kratšího čteného úseku, ale častěji a tehdy, kdy není unaveno a to proto, aby si žák ke čtení nevytvořil negativní postoj. (Jucovičová, Žáčková, 2020)

3.4 SPU-Dysgrafie

Dle katalogu podpůrných opatření (Jucovičová, Žáčková, 2020) je dysgrafie specifickou poruchou grafického projevu, zejména psaní. Často je spojována s poruchou jemné motoriky, motorické a senzomotorické koordinace a s poruchou automatizace pohybů.

Dále deficity ve zrakové a prostorové orientaci, problémy s představivostí, pozorností a smyslem pro rytmus.

Tato porucha zasahuje do písemného projevu, a to jak z hlediska celkové úpravy, tak i při osvojování si a řazení jednotlivých písmen při psaném projevu. Psaní bývá pomalé a vynaloží na něj velké úsilí a námahu. To vše vlivem nesprávného držení psacích potřeb a velkého soustředění se na psaní. (Bartoňová in Pipeková, 2010)

U většiny žáků s dysgrafií můžeme pozorovat ochablé svalstvo rukou, kdy jejich svalové napětí je zvýšené nebo snížené oproti standartu. Ruka je neuvolněná, křečovitá, což způsobuje menší rozsah pohybu a nižší kvalitu písma. Žák má problémy při osvojování si a zapamatování písmen a jejich následném vybavování. Problém mu dělá také převést tiskací písmo do psací podoby a zachování jejich správných tvarů. Při psaní mu činí obtíže navazování písmen, udržování jich na řádku při psaní a s dodržováním jejich velikosti. Často také mají nesprávný úchop psacích potřeb, což se na 2. stupni těžko přečtuje. Úchop má zafixovaný a správné držení mu připadá nepřírozené. Tempo psaní bývá pomalé a v případě časově limitovaného psaní, bývá žák ve stresu, zvyšuje se jeho chybovost a jeho písmo je hůře čitelné než obvykle. (Jucovičová, Žáčková, 2020)

Průměrné tempo ostatních žáků je vyšší než u žáka s dysgrafií. Často jim nestačí. Některá vybraná slova píše tak jak je slyší. Doporučuje se provádět zápisy na počítači pro větší přehlednost a čitelnost. (Bartoňová in Pipeková, 2010)

Obtíže plynoucí z poruchy působí na žáka ve většině předmětů, ale i v praktickém životě. Při zapisování rychlých informací nestíhá zapsat důležité informace. To, co zvládl zapsat je hůře čitelné a zápis po sobě nedokáže přečíst. V případě zápisu, který je určený druhé osobě, nastává také problém v čitelnosti a správnosti informací. Na 2. stupni je velmi tenká hranice přijít na to, zda za obtíže v psaném projevu mohou projevy poruchy, nedostatečná snaha žáka nebo důsledky dysgrafie. (Jucovičová, Žáčková, 2020)

3.4.1 Zásady pro práci u žáků s dysgrafií

Mezi zásady při práci žáka s dysgrafií uplatňujeme především multizenzorický přístup, kdy při aktivitách zapojíme všechny jeho smysly. Před, během i po písemném projevu je vhodné zařadit uvolňovací cvičení pro uvolnění napětí a křeče v ruce. Využít můžeme různá grafomotorická i jednoduchá cvičení, kdy žák krouží rukou nebo zápěstím, protřepávání prstů, čím dosáhneme uvolnění. V případě písemných prací dát žákovi

dostatek prostoru na záznam svých odpovědí, aby nebyl limitován a poskytnout mu na psaní dostatek času, případně zkrátit rozsah práce. Doporučuje se doplňovat jednotným způsobem diakritická znaménka. Učitel by měl při práci sledovat, jaký je postup jejich doplňování, pokud je chaotický nebo nedůsledný, zaměřit se na jednotnost při jejich doplňování. Nejvhodnější je ihned po dopsání písmene doplnit případné znaménko. Při psaní diktátu se doporučuje předříkávat potichu jednotlivé hlásky. Diktáty je vhodnější volit spíše doplňovací, nebo testy s formou výběru správné odpovědi, čímž omezujeme množství napsaného textu a jeho chybovosti, která pramení z poruchy. Upřednostňujeme také spíše ústní ověřování znalostí. Nenutíme žáka psát psacím písmem, akceptujeme písmo, které je pro něj přirozené a čitelné. Využijeme možností psaní zápisů na počítači. Zde je ale nutný nácvik správného psaní, nejlépe všemi deseti. Důležitá je také domácí příprava, která má být v častějších intervalech, ale po kratších úsecích. (Jucovičová, Žáčková, 2020)

3.5 SPU-Dysortografie

Jedná se o specifickou poruchu, při které má jedinec problémy s pravopisem, jeho příčinou je narušené sluchové vnímání, tedy oslabená sluchová paměť. Jedinci při slyšeném i psaném projevu zaměňují, vynechávají nebo přidávají hlásky, slabiky nebo slova. Při diktovaném textu si nezvládnou zapamatovat a následně zapsat celý obsah. Nezvládají tedy mluvené slovo převést do písemné podoby. Největší problémy nastávají v předmětech, kde je učivo zaznamenáváno diktováním a při písemných klasických diktátech. Žáci chybují často nejen při diktátech, ale i při opisech a prepisech textu. Slova při písemném projevu přesmykují, vynechávají nebo přidávají písmena, slova píší dohromady, a i když ovládají gramatiku, tak ji nedokáží při psaní aplikovat. Tohle vše patří mezi typické dysortografické chyby. (Jucovičová, Žáčková, 2020)

Žáci mají často k dysortografii i specifickou poruchu čtení. Potřebují navýšit čas určený na psaní nebo zápis, nezvládají úkoly, které jsou limitovány krátkým časem. Často zaměňují pořadí písmen ve slovech. (Bartoňová in Pipeková, 2010)

Ve škole jim jejich porucha může dělat problémy při záznamu domácích úloh. Zde je potřeba, aby učitel kontroloval, zda je zapsán správně. Při pokynech k práci ověřovat jejich porozumění. (Jucovičová, Žáčková, 2020)

3.5.1 Zásady pro práci u žáků s dysortografií

Při písemném zaznamenávání učiva nebo domácích úkolů a pokynů, vždy ověřovat správnost zapsání nebo pochopení ústního zadání. Vhodné je předkládat těmto žákům spíše předtištěný text, nebo doplňovací cvičení. Prodloužit jim čas na zpracování úkolu a respektovat jejich tempo. Využívat různé pomůcky od bzučáků, přes hmatové pomůcky jako mačkadla, hmatové destičky, dále je pro žáka přínosné vytvořit si vlastní nebo již vytvořená, zjednodušená pravidla gramatiky a pravopisu. Přínosem je také využití počítačové techniky k zaznamenávání nebo procvičování, také diktafon k záznamu výkladu učitele. Do hodnocení nezahrnovat specifické chyby v písemném projevu a preferovat ústní ověřování znalostí. Ve slohu hodnotit spíše nápaditost a originalitu. Žáka podporovat a oceňovat i za malé pokroky. (Jucovičová, Žáčková, 2020)

3.6 SPU-Dyskalkulie

Je specifická porucha v oblasti matematických schopností a dovedností, které jsou výrazně nižší oproti rozumové schopnosti. Znatelný je tedy nepoměr mezi výkonem v matematice a jejich celkovým nadáním. S prvními problémy se setkáváme již v začátcích, kdy se žák učí před číselným představám a základům matematických postupů. Pokud nejsou číselné řady nebo početní operace pevně zafixované, bývá pořadí či výsledek většinou chybný. Žák má také problém při čtení matematických znaků a také v ostatních předmětech, kde se využívá matematika. V běžném životě mohou mít problémy například s určováním času na analogových hodinách. (Jucovičová, Žáčková, 2020)

3.6.1 Zásady pro práci u žáků s dyskalkulií

Na práci mít dostatek času, tedy časově nelimitovat úkoly. Využívat názorné pomůcky jako jsou počítadla, číselné osy, kalkulačky nebo tabulky. Pokud zvládá počítat na prstech, je dobré začít s vizualizací a od názorného počítání na prstech nebo jiných pomůčkách upustit. Naučit se pracovat s číselnou osou, kterou má žák kdykoliv k dispozici, a tak mít stálou zrakovou oporu. Zadávat přiměřené úlohy, sledovat postup práce a v případě chyby ihned upozornit, aby si chybný postup nezafixoval. Náročnější

úkoly si rozfázovat tak, že jsou mu předkládány nebo odkrývány postupně. Při hodnocení zohledňovat specifické obtíže a oceňovat snahu. (Jucovičová, Žáčková, 2020)

3.7 ADHD

Mezi základní projevy syndromu ADHD (porucha pozornosti s hyperaktivitou) patří porucha pozornosti, hyperaktivita a impulzivita. K těmto základním syndromům se řadí další přidružené poruchy, jako například emoční poruchy a poruchy chování, percepčně motorické poruchy, vývojové poruchy učení a podobně. U dětí s ADHD je zlomový právě vstup na základní školu. Porucha pozornosti je charakteristická žákovou roztěkaností, nesoustředěností a snadným narušením pozornosti. Z toho vyplývají často nedokončené žákovské práce. Důležitá je volba vhodné motivace a adekvátní stimulace žáků k činnostem. Hyperaktivitu můžeme definovat nadměrnou a vývojově nepřiměřenou pohybovou nebo hlasovou aktivitou. Žák je neustále v pohybu, neklidný a mnohmluvný. Impulzivita u žáků s ADHD vypadá tak, že jedinec na podněty reaguje okamžitě bez rozmyšlení, nezvládá předem domyslet následky svého jednání. Typická je zbrkllost, hlučnost a živost žáka. Činnosti vyžadující delší časový úsek, jsou schopni málokdy dokončit. Májí problémy s dodržováním pravidel a řádu, problémy jim dělá zapojení se do činností, které vyžadují dodržování pravidel. (Jucovičová, Žáčková, 2010)

3.7.1 Zásady pro práci u žáků s ADHD

Pro práci s žákem s ADHD je nutná spolupráce rodiny a školy, a to především pro sjednocení výchovných přístupů, jak mezi rodiči, tak mezi učiteli, kteří daného žáka vyučují. Ve škole pak dbát na předem vytvořená pravidla, která důsledně dodržovat a stále opakovat pro jejich zafixování. Pravidla mít jasně formulovaná, stručná, sepsaná a prezentovaná na viditelném místě. Pokud pravidlo bylo dodrženo nebo nebylo, je důležitá okamžitá zpětná vazba. Hledat kladné stránky dítěte a na ty soustředit pozornost, aby si žák zažil úspěch. Naopak jeho negativní chování se snažit ignorovat a oceňovat to, co se mu podařilo. Při posilování žádoucích vzorců chování oceňujeme snahu. (Jucovičová, Žáčková, 2010)

4. Výzkumná část

Praktická část je zaměřena na činnosti, které vykonávají školní speciální pedagogové na vybraných základních školách jihomoravského kraje. Na jejich pracovní náplň, včetně profesních rizik. Dále se zaměřím na náplň hodiny PSPP a klientelu žáků 2. stupně. Ten je specifický svým charakterem a odlišností náplně ve srovnání s žáky 1. stupně. Ostatní kapitoly se týkají vedení dokumentace a způsobu sebereflexe práce ŠSP, průběh spolupráce s kolegy ze ŠPP a další vzdělávání pedagogických pracovníků. Poslední kapitola byla věnovaná doporučení pro začínající ŠSP a také doporučení na inspiraci k materiálům, publikacím nebo výukovým programům, které ŠSP při práci s žáky využívá.

4.1 Cíl práce a výzkumné otázky

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit a podrobněji prozkoumat roli školních speciálních pedagogů na základních školách v jihomoravském kraji, a také získat informace o průběhu hodin PSPP na 2. stupni ZŠ.

Dílčí cíle:

Zjistit, jaká je klientela žáků ŠSP na 2. stupni ZŠ.

Zjistit, jaká je celková organizace PSPP na 2. stupni ZŠ.

Zjistit, na co se zaměřuje reedukace na 2. stupni ZŠ.

Zjistit, jak probíhá spolupráce ŠSP s ostatními členy ŠPP.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaká je náplň práce školních speciálních pedagogů na základních školách?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Jaká je klientela žáků ŠSP na 2. stupni ZŠ?
2. Jak je pojat PSPP u žáků na 2. stupni ZŠ?
3. Na co se zaměřuje reedukace na 2. stupni ZŠ?
4. Jak probíhá spolupráce ŠSP s ostatními členy školního poradenského pracoviště?

4.2 Metodika výzkumné části

Výzkumná část je zaměřena na kvalitativní výzkum, který jsem realizovala formou rozhovorů se ŠSP.

V kvalitativním výzkumu je na začátku stanovené téma, které určuje směr pro tvorbu výzkumných otázek. Pružný typ výzkumu se značí právě jejich úpravou a doplňováním v průběhu. Charakteristické je získání podrobného popisu a náhledu na výzkumný problém. Mezi metody tohoto typu výzkumu patří rozhovor, pozorování, interview, audiozáznamy a videozáznamy, dokumenty a další. (Hendl, 2008)

4.3 Metoda sběru dat

V rámci kvalitativního výzkumu byla vybrána metoda polostrukturovaného rozhovoru.

Při interview neboli rozhovoru se data sbírají nasloucháním, následuje kladení otázek a získání odpovědí od respondentů. Pro polostrukturované dotazování je typická pružnost celého procesu získání informací, dále definování účelu a stručná osnova. (Hendl, 2008)

Rozhovor vychází z předem připravených otázek. Při rozhovoru probíhá zkoumání členů v určitém prostředí a jedinců z různých sociálních skupin, jejímž cílem je získat prostřednictvím otevřených otázek pochopení a porozumění zkoumaného jevu. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007)

„Celý proces získání dat prostřednictvím této metody sestává z výběru metody, reflexe rozhovoru, analýzy dat a z psaní a prezentace výzkumné zprávy.“ (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007)

Výběr otázek vycházel z teoretických poznatků o dané problematice a dále z výzkumného záměru. Po zkontaktování respondentů a se souhlasem o spolupráci následovalo domlouvání forem provedení rozhovorů. Rozhovory probíhaly převážně online, prostřednictvím platformy Zoom. Pouze jeden z rozhovorů se mi podařilo uskutečnit osobně přímo ve třídě, kde probíhaly hodiny PSPP. Osobní a online rozhovory byly se souhlasem dotazovaných zaznamenávány audio nahrávkou na diktafon. Před zahájením rozhovoru byl od respondentů získán ústní souhlas s audio nahrávkou rozhovoru. Dále byli všichni obeznámeni s účelem rozhovoru, s anonymitou jejich výpovědí a s možností

kdykoliv z účasti na výzkumu odstoupit. Na úvod byly respondentům položeny otázky, zjišťující informace o jejich vlastní osobě, tedy jejich věk, pohlaví, výše úvazku a dále informace z vlastní praxe, viz. Tabulka č. 1. V hlavní části byly dotazovaným pokládány otázky, které tvořily jádro rozhovoru. Na závěr proběhlo poděkování a rozloučení. Průběh rozhovorů trval v průměru 1,5 hodiny. Veškeré audio záznamy z rozhovorů jsou uloženy v osobním archivu autorky této práce. ŠSP 3 vyslovil žádost o zaslání výsledné práce k přečtení. Všichni respondenti byli při komunikaci a následných rozhovorech velmi ochotní a nápomocní. Byla mi od každého také nabídnuta možnost zpětného kontaktu při jakýchkoliv nejasnostech v průběhu zpracovávání rozhovorů.

4.4 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkum jsem započala hledáním základních škol prostřednictvím webových stránek v rámci jihomoravského kraje, kde působí školní speciální pedagogové jako součást týmu školního poradenského pracoviště. Výběr škol byl záměrný. Zaměřila jsem se na ty školy, ke kterým jsem měla v minulosti pouto a poté jsem se řídila dostupností z místa bydliště. Po vytipování ŠSP následovalo jejich kontaktování telefonicky nebo prostřednictvím emailu. Celkově jsem oslovila 10 ŠSP, z toho někteří odmítli účast na výzkumu z důvodu časové vytíženosti. Výzkumu se tedy zúčastnilo pouze 5 ŠSP z 5 různých škol.

Výzkumný vzorek tvoří školní speciální pedagogové základních škol, kteří mají v péči i žáky 2. stupně, ne vždy je to automatické. Podmínkami pro výběr výzkumného vzorku byla oblast základních škol jihomoravského kraje, působení na této pozici minimálně 1 rok a být součástí ŠPP. Zároveň všichni ŠSP působí na škole sami, není zde druhý speciální pedagog. Pro přehlednější charakteristiku výzkumných vzorků byla sestavena tabulka, kde jsou zaznamenány základní údaje o dotazovaných. Tyto informace byly zjišťovány v úvodní části rozhovoru.

Vzorek	Věk	Pohlaví	Výše úvazku	Počet žáků 2. stupně v péči (velikost školy)	Vystudovaný obor a délka praxe
ŠSP 1	29	žena	0,5 jako ŠSP 0,5 jako učitelka anglického jazyka	19 žáků (pod 200 žáků)	-Speciální pedagogika se zaměřením na psychopedii a etopedii a anglický jazyk. -Jako ŠSP pracuje 3,5 roku
ŠSP 2	52	žena	1 celý úvazek jako ŠSP	15 žáků (nad 500 žáků)	-Učitelství pro školy a mládež vyžadující zvláštní péči na UPOL. -Jako ŠSP pracuje 20 let
ŠSP 3	44	žena	0,95 jako ŠSP	4 žáci (nad 500 žáků)	-Speciální pedagogika a základy společenských věd. -Jako ŠSP pracuje 10 let
ŠSP 4	26	žena	0,5 jako ŠSP 0,5 jako AP	4 žáky (pod 100 žáků)	-Speciální pedagogika a výchova ke zdraví. -Jako ŠSP pracuje 1 rok
ŠSP 5	38	žena	1 celý úvazek jako ŠSP	11 žáků (nad 500 žáků)	-Speciální pedagogika a Sociální pedagogika a poradenství -Jako ŠSP pracuje 8 let

Tabulka č. 1: Základní informace o ŠSP

Profesní začátky:

ŠSP 1	Jako ŠSP nastoupila v posledním semestru na VŠ. Profesní začátky uvádí jako velmi složité, doslova „hození do vody a plav“. Při nástupu do zaměstnání neměla žádné podklady k tomu, aby zjistila, co jak má dělat. Vše si zjišťovala sama. Při nástupu také uvádí nevyhraněnost kompetencí s výchovným poradcem, které si museli ujasnit.
ŠSP 2	Před asi 30 lety začínala jako klasický učitel 1. stupně. Tím, že měla vystudovanou speciální pedagogiku, byla panem ředitelem požádána, aby se odpoledne věnovala žáků, „kteří to potřebují“. Tak vznikl tehdejší Dys kroužek. Kolem roku 2000 začaly vznikat projekty a rozvojové programy. V návaznosti na ně v roce 2004 pracovala jako ŠSP v rozvojovém programu VIP pod institutem PPP, kdy stále pracovala na část úvazku jako učitelka. O dva roky později už přešla na celý úvazek ŠSP, kterým je dodnes.
ŠSP 3	Speciální pedagogiku studovala v kombinované formě studia při tehdejší zaměstnání v sociální práci. Po ukončení studia v roce 2007 pracovala nejdříve na pozici AP. Poté pracovala jako ŠSP na různých pozicích.
ŠSP 4	Po vystudování VŠ nastoupila na pozici ŠSP do malé základní školy, kde dříve ŠSP nepůsobil. Začátky uvádí jako nelehké, ale do pozice se dostala velmi rychle díky metodickému vedení zkušených kolegyní ze ŠPP.
ŠSP 5	V průběhu studia pracovala dva roky na MÚ v Boskovicích na Sociálním oboru, kde vyřizovala příspěvky pro osoby se zdravotním postižením. Potom odešla na mateřskou a rodičovskou dovolenou a hned po ní nastoupila v roce 2016 na současnou ZŠ jako speciální pedagog. Nejdříve na poloviční úvazek, později na celý, který má doposud.

Tabulka č. 2 Profesní začátky

4.5 Metoda analýzy dat

Provedené rozhovory byly následně přepsány z nahrávek do textové podoby ve Wordu, kde byly zapsány veškeré odpovědi respondentů. Následně probíhalo systematické procházení textů rozhovorů pro celkové porozumění obsahu. Jako techniku třídění většího množství dat za účelem analýzy, nám posloužila obsahová analýza dokumentů, která se zaměřuje na uspořádání a odhalování skrytých informací v realizovaných rozhovorech. Jednotky kódů, tedy slova nebo slovní spojení byly vytvářeny manuálně. Ručně zaznamenané byly také první myšlenky ve formě poznámek do vytištěných přepisů. Následně proběhl soupis klíčových myšlenek, ze kterých byly sestaveny jednoduché kódy. Tyto kódy byly přiřazeny k jednotlivým částem textu, které jim obsahově odpovídaly. Kódy byly vytvořeny stručným slovním spojením nebo slovem a vycházely z otázek pokládaných v rozhovorech. Příklady kódů byly v úvodní části-kolik let, úvazek, délka praxe, vystudovaný obor, ...v hlavní části například-činnosti, depistáž, rizika, PSPP, 2. stupeň, klientela, dokumentace, spolupráce, pomůcky,

Zjistili jsme tedy, že se určité části rozhovorů v různé modifikaci opakují. Tyto opakující se prvky byly základním vodítkem pro identifikaci hlavních vzorců a kategorií v datech. Každý textový úsek byl přiřazen k jedné nebo k více kategoriím podle svého obsahu. Ty byly seskupeny do hlavních témat, která reprezentovala klíčové oblasti zájmu ve výzkumu. Byly identifikovány spojitosti mezi tématy, jež poskytovaly hlubší vhled do zkoumaného jevu. V kapitole 5. Výsledky a analýza výzkumného šetření byly prezentovány výsledky výzkumu na základě obsahové analýzy rozhovorů, kdy z jednotlivých kódů bylo vytvořeno 7 podkapitol a k nim přiřazené jednotky textu dle odpovídajících kódů.

Proces kódování můžeme nazvat operací, která spočívá v rozebírání získaných údajů a jejich následném skládání, a to novým způsobem. Otevřeným kódováním rozdělíme text na části. Těmto částem se následně přiřadí kódy, se kterými se při výzkumu dále pracuje. Kódem může být slovo nebo například věta, která představuje určité téma. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2017)

5. Výsledky a analýza výzkumného šetření

V této kapitole budou prezentovány výsledky výzkumu, které vyplývají z uskutečněných rozhovorů. Výsledky jsou rozděleny do podkapitol. Podkapitoly nesou názvy kódů, respektive témat, na která jsem se v rámci rozhovoru zaměřovala. Na úvod bylo položeno 5 otázek, kterými jsem zjišťovala základní informace o dotazovaných, jejichž výsledky naleznete v tabulce č. 1 a č. 2.

5.1 Náplň práce školního speciálního pedagoga

Z výpovědí vyplývá, že náplň práce ŠSP je velmi pestrá a různorodá. Každý působí na jinak velké škole a délka jejich praxe má různá rozmezí, jak je patrné z tabulky č. 1 Základní informace. Zároveň i předchozí zkušenosti a podmínky pro výkon práce jsou rozdílné. To vše se odráží právě v pracovní náplni.

Náplň práce ovlivňuje také specializace ŠSP na dané oblasti, většinou jsou to ty, které vystudoval v rámci speciální pedagogiky.

ŠSP 1:

Uvedla mezi náplň své práce poradenskou a metodickou činnost, která je prováděna formou konzultací s učiteli, rodiči a asistenty pedagoga. Třídním učitelům zajišťuje školení, aby věděli, jak s žáky se SVP pracovat a jak k nim přistupovat. S asistenty pedagoga probíhá v jejich škole setkávání minimálně jednou za měsíc a v případě potřeby také poskytuje individuální konzultace. Depistáž stylem vyhledávání žáků s možnými SVP neprovádí záměrně. Tuto činnost v rámci pozorování provádí třídní učitelé, kteří když vidí, že má žák v některých oblastech zvládnutí učiva problémy, kontaktuje ŠSP, nebo jiného pracovníka ŠPP.

„Na začátku roku chodím do tříd, kde mají žáci PO (což jsou u nás momentálně všechny třídy) a tam se podívám, jestli je všechno tak jak je popsáno v papírech, jak funguje AP v hodině. Pozoruji vlastně všechno, i tu práci učitele.“

V rámci PSPP provádí reedukační činnosti, ale uvádí, že většinu reedukací zvládají vykonávat třídní učitelé v rámci doučování právě na 2. stupni. Pedagogickou diagnostiku provádí ve spolupráci s učiteli a asistenty, provádí také diagnostiku třídních kolektivů.

„Při té diagnostice nebo náslechu sedím ve třídě a zapisuji si úplně všechno co se děje i s časy. Většinou mě právě až později napadne, co se tam stalo, a proč to tak bylo, co tomu předcházelo, i když mi to v danou chvíli nepřišlo divné.“

V rámci náslechů ve třídách pozoruje žáky s nastavenými podpůrnými opatřeními, kdy informace o jejich funkčnosti či nefunkčnosti konzultuje s třídními učiteli, rodiči nebo ŠPP.

„Na druhém stupni potřebuji porovnat i práci učitelů, protože se tam často střídají, ...“

„Zaměřuji se i na to, jestli je potřeba sjednotit nějaká pravidla, přístupy, jestli se dodržují doporučení PO z doporučení a IVP.“

V rámci příprav preventivních programů na celý školní rok spolupracuje také s metodikem prevence. Dále spolupracuje se ŠPZ (nejčastěji s PPP), s výchovným poradcem, spolupracuje s OSPODEM a s dalšími odborníky, které mají daného žáka v péči. Administrativní činnost zahrnují zápisy z konzultací, které ukládá na školní disk, kde sepisuje zkrácený souhrn pro vedení školy, které má k disku sdílený přístup.

Provádí také preventivní aktivity v případech vztahových problémů v rámci třídních kolektivů.

„Vezmu si hru a u té pozoruji, jak děti reagují, jak spolu komunikují a na základě toho si vlastně v rámci pozorování dělám diagnostiku, abych věděla, na co se zaměřit.“

ŠSP 2:

Mezi náplň činností včetně výše uvedených řadí konzultační činnost v rámci metodických sezení, dále je kontaktním pracovníkem ve spolupráci se ŠPZ. Depistáž neprovádí z časových a kapacitních důvodů, vytipování žáků nechává na třídních učitelích, které uvádí jako velmi schopné. Pedagogickou diagnostiku provádí zejména v prvním ročníku pomocí testových baterií.

„Dělám také diagnostiku schopností pro čtení a psaní u těchto žáků a u prvňáčků také test rizika SPU pro rané školáky, kde používám tuto testovací baterii.“

Co se týká PSPP, ten provádí v rámci reedukací a kompenzací pouze u žáků 1. stupně. Na druhém stupni se jedná o intervence, které jsou formou doučování a upevňování učiva. Vykonává také metodickou a didaktickou podporu asistentů. A je také vedoucím pracovníkem dvou speciálních tříd pro žáky prvního a druhého stupně.

„S asistenty probíhají metodická setkávání jednou za 3 měsíce a s učiteli speciálních tříd se setkávám jednou za 14 dní.“

Účastní se výchovných komisí, kde řeší výchovné problémy žáků zejména na 2. stupni.

ŠSP 3:

Označuje náplň práce jako velmi pestrou a rozmanitou.

„Záleží také na vaší specializaci a podle toho také máte hlavní zaměření... záleží také na pracovišti, čím konkrétně vás pověří.“

Pracuje s doporučením ze ŠPZ, na jehož základě se podílí na vypracování podpůrných opatření pro daného žáka a IVP. Doporučení přichází nejčastěji z PPP, méně často pak z SPC. Reedukace provádí v rámci PSPP. Jednou za týden vede také dyslektický kroužek pro žáky 1. ročníků. Dále zpracovává a provádí prediagnostiku a screening, kdy vyhledává žáky se SPU a žáky nadané.

„V rámci screeningu SPU se zaměřuji na ty oblasti, které se mohou jevit jako oslabené (sluchová a zraková syntéza a analýza, diferenciací, matematické představy, lateralita, ...).“

Konečnou diagnózu stanovuje ŠPZ, se kterým spolupracuje, v rámci komplexního vyšetření.

„...na základě klinických metod a standardizovaných testů, komplexních testů intelektu a specifických schopností...“

Součástí náplně jsou i konzultace s rodiči, učiteli a se zmíněným ŠPZ, dále provádí náslechy v hodinách

„Tam vidím hlavně ten přínos, že vidíte, že většinou trochu jinak se dítě projevuje a pracuje v rámci individuální práce se mnou v pracovních a docela jinak v prostředí celé třídy.“

ŠSP 4:

Pravidelné depistážní činnosti nedělá. Na náslechy do vyučovacích hodin chodí jen když jej třídní učitel, který má podezření osloví. Nejvíce oceňuje spolupráci s výchovnou poradkyní, se kterou má na starosti dokumentaci žáků. Uvádí, že celá práce je více méně založená na komunikaci s pedagogy a kolegy ze ŠPP. Dále komunikace se ŠPZ, se kterými konzultuje a sbírá od nich informace a pak také konzultace s rodiči.

„Radím jim s tím, jak by dítěti mohli pomoci nebo jaké pomůcky může využít, protože ne všem žákům vyhovuje to stejné.“

Velmi časově náročné uvádí administrativní činnosti. Dále vede hodiny PSPP. Diagnostiku provádí předběžnou, většinou pozorováním prostřednictvím hry, kdy samotnou diagnostiku provádí poradny. Pro vedení školy vykonává také informační činnosti.

„Získané informace poté sděluji řediteli školy a informuji ho o aktualitách ze speciální pedagogiky.“

ŠSP 5:

Uvádí činnosti jako pestré. Působnost této ŠSP spadá do jedné z největších škol v ČR, kde má na starosti jako jediná speciální pedagožka sloučené 3 pracoviště ZŠ. V rámci přímé práce s žáky realizuje PSPP, které se odvíjí od vybavení kabinetu, jelikož právě střídá 3 budovy školy. Dále eviduje žáky s podpůrnými opatřeními a zavádí jejich údaje do systému. Součástí administrativních činností je také zadávání údajů do školní matriky. Depistáž provádí formou náslechů.

„Na vyžádání učitele chodím na náslechy do tříd, kde také konzultujeme jednotlivé případy a navrhujeme jejich řešení.“

Obstarává funkci koordinátora inkluze. To obnáší také spolupráci se ŠPZ.

„...probírám navrhovaná podpůrná opatření s učiteli, předávám zprávy mezi školou a ŠPZ, zajišťuji vyhodnocení PO po jednom roce.“

Metodicky podporuje učitele, pomáhá při tvorbě IVP. Komunikuje s vedením školy a pravidelně se setkává s ostatními členy ŠPP. Na každém pracovišti působí jeden

výchovný poradce a jeden metodik prevence. Školní speciální pedagog je však pouze jeden pro všechna pracoviště.

Shrnutí tématu:

Z výpovědí vyplývá, že náplň práce školního speciálního pedagoga je velmi pestrá a většinou se odvíjí od vystudované aprobace. K nejčastějším činnostem patří reedukace v rámci PSPP, konzultace s učiteli, rodiči, s kolegy ze ŠPP a se ŠPZ (nejčastěji s PPP, méně často s SPC). Depistáže jsou prováděny formou náslechlů ve vyučovacích hodinách, do kterých ŠSP dochází na podnět učitele, který problém většinou zachycuje nejdříve. Na předběžnou diagnostiku žáků mají své metody, nejčastěji pozorují žáky při činnostech, hrách. Další individuální náplní jsou například preventivní aktivity, funkce koordinátora inkluze, vedení dyslektického kroužku.

5.2 Každodenní pracovní náplň včetně rizik práce

Každý den v profesi ŠSP je jiný. Odvíjí se od aktuálních situací, které musí řešit, ale i od výše úvazku. Jinak probíhá den ŠSP na celý úvazek, jinak ŠSP, který tuto profesi vykonává na poloviční úvazek a druhá půlka úvazku tvoří učitelství nebo pozice asistenta pedagoga. Tato profese, stejně jako každá jiná přináší i svá určitá rizika.

ŠSP 1:

Každý den od 8 hodiny mívá první konzultace, většinou s rodiči. Ve volných hodinách se poté věnuje náslechlům, přípravám nebo administrativě. Na půl úvazku vyučuje anglický jazyk, takže náplň dne je opravdu pestrá a musí být dobře zorganizovaná. Hodiny PSPP vyučuje dopoledne i odpoledne. Odpolední hodiny PSPP se prolínají také s různými konzultacemi. Přípravy na hodiny PSPP si dělá vždy týden dopředu, vždy o volných hodinách. Ta příprava zabírá časově zhruba hodinu.

„Dělám si ji každý den, ale týden předem se připravuji na další hodinu. Reaguji pružně na to, co řešíme v danou hodinu, tak na příští týden si už říkám, co by bylo fajn udělat příště a předpřipravím si to.“

Nejvíce času přes den zabere příprava na konzultace, kde je potřeba sdělit názor na danou problematiku nebo navrhnout doporučení učitelům, jak k problémovému žáku přistupovat, jaké pomůcky budou nejvhodnější nebo jak řešit určité situace.

„Opravdu přemýšlím nad tím, jakou aktivitu mám zvolit, kdy se mi bude ten aktuální problém nejlépe pozorovat.“

„Ty aktuální problémy mi asi zabírají nejvíce času. Případně když se něco stane, řešíme třeba podezření na šikanu, když sbíráme podněty pro OSPOD, tak to zabere nejvíce času.“

Rizika vidí u nejasných kompetencí pracovníků ŠPP.

„V rámci ŠPP se vždycky dokážeme domluvit, to je úplně skvělé, i když si nejsme úplně jistí, či jsou které kompetence, kde nám ty naše pravomoce končí a zároveň začínají ...“

Mezi další rizika řadí psychiku, kdy jako poradenský pracovník řeší každý den problémy různých typů. Přehlcení plyne i z konzultací. Důležité je umět odpočívat a nebrat si věci příliš osobně a v případě potřeby zavčas vyhledat odbornou pomoc. Nejen psychika, ale i fyzická rizika jsou součástí.

„Umět se dětem šetrně ubránit, abych jim neublížila. Ty děti s PAS nebo ADHD, které mají výbuchy vzteku, tak je to s nimi občas náročné.“

ŠSP 2:

V 7 hodin začíná den konzultacemi s třídními učiteli nebo s rodiči. Každý den má stejnou strukturu, ale činnosti jsou odlišné. Jednou za 14 dní se setkává v rámci metodických sezení s kolegy z ŠPP a jednou za 3 měsíce s asistenty pedagoga. Svůj den popisuje takto:

„První vyučovací hodinu mám vyčleněnou na administrativní činnosti a od 2. vyučovací hodiny mi začínají docházet žáci na hodiny PSPP, který je zaměřený na matematiku a potom od 3. vyučovací hodiny na čtení, psaní, sluchovku a zrakovku.“

Každodenní příprava zabere zhruba 1-1,5 hodiny, kde je zahrnuta i část administrativních činností. Nejvíce času ale zabírá administrativa, která se týká komunikace, jak ŠSP uvádí, „přes papíry“.

„Ta zahrnuje například vyhodnocovací formuláře, dotazníky, návrhy PO, doporučení ke schválení, vyhodnocování PLPP, IVP a PO 1. stupně jednou za 3 měsíce a těch papírů je prostě hodně.“

Riziko vidí také v syndromu vyhoření. *„Člověk řeší jen problémy.“* Dále je to časové pracovní vytížení. Uvádí, že práce jednoho ŠSP na momentálně 54 žáků, které má celkově v péči, je opravdu hodně.

„Myslím si, že kdybychom byli dva ŠSP na takhle velkou školu, tak by to určitě bylo lepší, protože by se mi ta práce rozložila a jeden by se mohl věnovat 1. stupni a druhý 2. stupni a bylo by to mnohem jednodušší.“

ŠSP 3:

Pracovní doba se každý den liší. Většinou první hodiny věnuje reedukacím v rámci PSPP pro 1. stupeň a od 3. hodiny dochází žáci 2. stupně.

„Některý den pracuji 6 hodin v kuse a jeden den mám třeba jen 3 hodiny přímé práce.“

Každé úterý vede dyslektický kroužek, který je založený na hraní her, které rozvíjejí především dílčí schopnosti.

U profesí, které každý den pracují s lidmi hrozí riziko vyhořením, jelikož bývají v neustálém kontaktu s lidmi, kteří převážně přiházejí s problémy, které potřebují řešit. Na ŠSP je pak umět poradit a pomoci s řešením problému. Uvádí také důležitost psychohygieny a sebekoučinku. Práce ŠSP je velmi pestrá a tvořivá, což může být také určitou prevencí před vyhořením.

„Vy sice máte doporučení z PPP, máte cíl, ale cestu si tvoříte sami. Takže si zhotovuji různé didaktické a logopedické pomůcky, materiály pro názor, ... Vytváříte si strukturu hodiny, hledáte podklady.“

ŠSP 4:

Ráno se většinou setkává s kolegy ve sborovně, se kterými zvládne neformálně prokonzultovat žáky, na které by se mohla zaměřit, dále si prochází pracovní emaily. Poloviční úvazek tvoří práce asistenta pedagoga. Začíná tedy v 8 hodin jako AP a celé dopoledne se dle organizovaného plánu věnuje částečně asistentské činnosti a částečně

PSPP. Odpoledne působí také jako asistent v družině, kde si zvládá chystat přípravy na PSPP, které ji zaberou 1-2 hodiny. Nejvíce času tráví konzultacemi s rodiči, a přípravou. Jako ŠSP působí během dne dle stanoveného rozvrhu, nejvíce však v odpoledních hodinách v kombinaci s pozicí AP.

Mezi nedostatky vidí neznalost obsahu profese ŠSP a jeho působení ve školství, dále chápání funkce PSPP, který nemá charakter doučování, nýbrž reedukací. Tím, že je v praxi teprve druhým rokem, vidí nedostatky ve vysokoškolské přípravě v oblasti PSPP a působnosti ŠSP.

„Ve škole působím také jako první ŠSP, protože dříve tuto funkci zastávala výchovná poradkyně. Veškerá práce tak byla na mně, abych si to sama zorganizovala, jak potřebuji, což mi dělalo trochu problém, když jsem nastoupila hned po škole do praxe bez praktických zkušeností.“

ŠSP 5:

Většina pracovní náplně připadá PSPP, zbytek hodin zabere metodická pomoc učitelům, konzultace s rodiči, vedením školy, s kolegy ze ŠPP a komunikace se ŠPZ.

„Není přesně stanoveno, co spadá do přímé a co do nepřímé práce, ale já to mám prostě rozvrženo podle toho, co je akutní a samozřejmě PSPP probíhají stále a pravidelně. Nejvíce času mi zabere práce s dětmi v rámci PSPP a hned v závěsu je administrativa.“

„V rámci nepřímé práce si připravuji materiály do PSPP, vyhledávám další možné aktivity, pracovní listy a pomůcky, spravuji také kabinet speciálního pedagoga.“

Nedostatky v profesi nevidí, je se svojí prací spokojená. Důležitá je pro tuto práci zpětná vazba například od kolegů, od vedení nebo od žáků. Z personálních a organizačních důvodů však není schopna realizace některých PSPP, které ŠPZ doporučí. Riziko tedy vidí v tom, že je ŠSP velmi málo, i když žáci s doporučením PSPP stále přibývají.

Shrnutí tématu:

Každý ŠSP má svůj nastavený harmonogram denních činností. Ten je doplněn o aktuální situace, které musí řešit. Všichni mají zařazené přípravy, vedení hodin PSPP a konzultace na denním programu. Nejvíce jsou zahlceni administrativou, která zabírá spoustu času. ŠSP na větších školách by uvítali druhého ŠSP jako velkou pomoc. Mnou vybraní

respondenti působí na ZŠ jako ŠSP sami jak pro 1. tak pro 2. stupeň. Nejvíce také uvádějí riziko vyhoření, které plyne z každodenních řešení problémů.

5.3 Zaměření hodin PSPP a klientela žáků 2. stupně ZŠ

PSPP nemá přesně danou strukturu, jak by měl probíhat. Jediným vodítkem je doporučení ŠPZ, ve kterém byl žák vyšetřen. Zde je obecný přehled doporučení, na které by se měl ŠSP zaměřit v hodinách PSPP, které také ŠPZ doporučí. Klientela žáků 2. stupně není tak velká jako na 1. stupni. Většinou se zde navazuje na předchozí řešení problémů.

ŠSP 1:

Na začátku roku, před zahájením spolupráce vede ŠSP 1 rozhovor se žákem, při kterém si povídají o problémech nebo nedostatcích, které v rámci vyučování má. Ten rozhovor probíhá hlavně z důvodu informovanosti žáka, aby věděl, proč na hodiny PSPP dochází, co se bude dít a proč je to důležité.

„Oni mi sami řeknou, protože si to uvědomují, co jim dělá problém, v čem mají potíže. Například já mám potíže při čtení, skáčou mi písmenka nebo nečtu plynule... Ty děti vidí své nedostatky a řeknou mi, v čem by chtěli pomoci a pak si povídáme, co by se s tím dalo dělat.“

Každý ŠSP má hodiny PSPP zorganizované jinak.

„Byla jsem i na setkání speciálních pedagogů a spousta z nich to má pojato vlastně jako formu doučování, ale za mě ta reedukace prostě není doučování.“

Aby žáky zaktivizovala, začíná hodiny PSPP jednoduchou aktivitou, například na propojení hemisfér, rychlou paměťovou nebo pohybovou hrou. Následuje krátký rozhovor na úvod. Tím zjišťuje aktuální naladění žáka a jeho psychický stav. Po rozhovoru přichází hlavní část, zaměřená na aktivity, které plynou z doporučení.

„Ty doporučení jsou hodně obecná, ale musí sedět se zaměřením aktivit, takže na to já se hodně dívám. To doporučení ale není definitivní. Stává se, že to například u žáka úplně nesejde, vidím to jinak a hned to konzultuji s poradnou a domlouváme se co dál, případně se doporučení upraví.“

Na druhém stupni je předmět zaměřen hlavně na porozumění čtenému a na rozlišování znaků. Dále využívá pracovní listy na zrakové a sluchové vnímání. Využívá také postřehové a paměťové hry a aktivity na orientaci v prostoru. Všichni žáci také potřebují trénovat pozornost a paměť. Ve vyšších ročnících se zaměřuje také na přípravu na budoucí přijímací zkoušky na střední školy.

„Řešíme víc než přípravu hlavně to, aby si žáci dokázali časově rozvrhnout svoji práci ve škole a potom plynule přejít na střední školu.“

Všichni žáci navštěvující PSPP u ŠSP 1 mají SPU, ke kterému je často přidružené ADHD.

„Jsou to hlavně žáci, u kterých se problém nepodchytil včas. I covidovou dobou se to docela zanedbalo.“

ŠSP 2:

Se žáky se zaměřuje hlavně na upevňování znalostí k naučení. Pro žáky je důležitou kompetencí mít zvládnutý a upevněný pracovní systém. Důležité je také umět správně používat pomůcky, které jim pomáhají při výuce kompenzovat oblast, ve které zaostávají a která jim dělá problém.

„V češtinové oblasti je to hlavně práce s textem, aby s ním uměli pracovat, dovedli v textu vyhledat co mají, aby rozuměli slovům a větám, takže i rozvoj slovní zásoby. Není to náprava, ale hlavně upevňování. Takže práce s textem je obsažena nejvíce v rámci těch intervencí.“

V matematice mívají tito žáci problémy v základních matematických schopnostech, jako je plus, mínus, krát a dělení. Intervence jsou tedy založeny na jejich upevňování. Dále pracují také s tabulkou násobků a převodů, aby se v nich žák zvládal orientovat a používat ji ve vyučování.

Na 2. stupni nenese reedukační činnost název PSPP, ale intervence. Takto jsou hodiny PSPP pojaté pouze na této konkrétní ZŠ, kde ŠSP 2 působí. Není to standardní postup realizace, ale škola si to sama takhle nastavila. Jsou zde také zřízené 2 třídy pro žáky s mentálním postižením. Na hodiny intervence tedy dochází pouze žáci se SPU, u kterých je charakteristické velmi pomalé pracovní tempo. Hodiny mají spíše formu doučování. PSPP je v tomto případě možný vyučovat pouze na 1. stupni, protože by měl být z

disponibilních hodin. Na 2. stupni tento předmět v dopoledních hodinách nelze realizovat z organizačních a časových důvodů ŠSP 2.

„Ten PSPP by šel. Po vyučování, ale pouze v případě, že ti žáci nejedou na maximální počet, který je stanoven v ŠVP, RVP. Na naší škole je to nastavené tak, že co už je po vyučování, nemůže být jako PSPP, ale je to bráno jako doučování...Máme to nazváno jako intervenci, která je založená na upevňování učiva, práce s textem a orientaci.“

ŠSP 3:

Pro PSPP není vytvořen žádný tematický plán, ani tento předmět není možné hodnotit známkou. ŠPZ stanoví počet hodin PSPP pro daného žáka. *„...pracujete s nápravou různých oblastí a ty se nějak mění, vyvíjejí, ...“* PSPP je přísně individuální a speciální pedagog se musí umět vcítit do žáka, zjistit jeho aktuální stav.

„...co mu jde, kde pokulhává a které oblasti musíte více trénovat nebo rozvíjet.“

Před začátkem hodiny se stanoví cíl dle toho, co je potřeba rozvíjet a také vhodná motivace. Úvod hodiny zahajuje rozvíčkou formou křížovek, rébusů nebo skládání slov. Na to naváže čtením s porozuměním. Práce s textem může být doplněná o využití různých zdrojů k dohledání informací.

„Práce s textem je u dětí na 2. stupni zcela zásadní, nejen pro školu, ale i pro reálný život.“

V rámci předmětu je dobré střídat různé pracovní aktivity, jelikož žáci se SPU jsou snadněji unavitelní.

„Práce s textem v lavici, vystřídá práce na tabuli, kdy si žáci z textu vyberou nějakou větu a tu podrobíme mluvnickému rozboru, odůvodnění pravopisných jevů.“

Na závěr hodiny se zahraje vybraná rozvojová hra, například Slovopád, Logic nebo Dubble. Poté proběhne celkové shrnutí a zhodnocení vlastní práce.

Klientelu žáků tvoří žáci se SPU, s poruchami pozornosti a žáci s poruchou autistického spektra.

„...pracujete s dětmi, které mají nastaveny minimální výstupy, ale také s dětmi mimořádně nadanými.“

Většina klientů 2. stupně, které má v péči, jsou žáci s nastaveným podpůrným opatřením a PSPP kvůli obtížím ve čtení, psaní a v pravopise.

„Tím, že mají obtíže s technikou čtení, často je tam i problém s porozuměním, což se negativně pak promítá i do řady předmětů, kde nějaký úkol mají přečíst.“

Důležitá je hlavně podpora těchto žáků. Většina si své problémy uvědomuje, není proto vhodné je za ně trestat nebo je shazovat.

„V tom, co jim nejde mohou být při maximálním tréninku jednou průměrní, v tom, na co mají talent, mohou dosáhnout excelentních výsledků.... Je třeba hledat i talenty v těchto dětech.“

ŠSP 4:

Žáky má rozděleny do skupinek po třech. Rozdělují se podle stejných ročníků a diagnóz, a také rozhovory s třídními učiteli jsou na místě. Problém shledává v počtu žáků ve skupině. Nejvhodnější jsou reedukace, které mohou být individuální.

„Jak je jich více, tak je těžké najít něco, co bude všem zároveň vyhovovat, protože i když mají stejné diagnózy, tak každý potřebuje jiný přístup.... Není možné se věnovat třem dětem naráz a zároveň individuálně.“

V doporučení je stanoveno na co se v PSPP má ŠSP zaměřit.

„Bohužel je to jak přes kopírák, u odlišných žáků se doporučují dost podobné a nespecifikované věci, je to hodně obecné.“

Hodiny PSPP jsou různorodé s vhodně volenými způsoby cvičení, které vychází z poznání žakových obtíží, kde velkou roli hraje intuice. Snaha o rozvíjení více funkcí za hodinu. Jsou zaměřeny na zrakové a sluchové vnímání, pravopisná cvičení a práci s textem.

„Na začátek hodiny se vždy věnujeme chvíli zrakovému vnímání, na to jsou dobré listy od Bednářové, pak přejdeme ke cvičení na sluchové vnímání. Potom pracujeme s textem, který si přečteme, ověřuji si porozumění textu, děláme si jeho rozbor. Na konci hodiny hrajeme nějakou hru, která je zaměřená na určitou reedukaci.“

Většina žáků má SPU často v kombinaci s ADHD. Na druhém stupni má v péči pouze 4 žáky. Jedná se o malou základní školu, kterou navštěvuje do 100 žáků. ŠSP 4 se snaží

využívat různorodé pomůcky, které žák může využít při výuce. Důležité je společně přijít na to, co mu dělá problém a jak žákovi pomoci.

„Zkouší si různé pomůcky, které jim předkládám na jednu věc, například na čtení čtecí okénko. Dítě mi potom samo řekne, co mu vyhovuje nejvíce a začne s tím třeba samo pracovat.“

Mezi klientelu žáků patří také žáci s oslabeným kognitivním výkonem a žáci nadaní. Na této škole jich je spousta a ŠSP vidí při práci s nimi problém, který se nedá jen tak vyřešit. Ani PPP si s nimi moc neví rady a navrhují tak žáka nechat propadnout o ročník níž, aby látku opakoval.

ŠSP 5:

Které hodiny budou žáci odcházet na hodiny PSPP si ŠSP domlouvá s vyučujícím. Na 2. stupni ZŠ, kde byl rozhovor realizován žáci dochází na hodiny PSPP většinou v hodinách třídního učitele. Je to takto domluveno a takto to všem vyhovuje.

„S dětmi jdu do učebny a vždy si na začátku povídáme, jak se děti mají a celý týden měly, co je u nich nového... Pak dle situace pracovní listy na rozvoj percepce či paměti, koncentraci pozornosti. Dle potřeby zopakujeme učivo, připravíme se na test, napíšeme domácí úkol nebo zahrajeme hru.“

PSPP u žáků na 2. stupni mají jiný průběh i zaměření než u mladších žáků. Hodiny jsou zaměřeny více na opakování učiva, přípravu na testy, práci s textem-čtení a porozumění. Větší důraz je kladen na komunikaci s žákem než na jeho vzdělávací proces v rámci PSPP.

„Často se mi se staršími dětmi stane, že si celou hodinu jen povídáme, protože děti začnou něco řešit a když se do toho ponoříme, tak to nechám plynout a děti se vypovídají ze svých starostí.“

Klientela ŠSP 5 je velmi různorodá. PSPP navštěvují žáci od 6.-9. ročníku. Patří sem žáci s SPU, ADHD, ale i žáci ze sociálně slabého prostředí s problémovým chováním, žáci s těžkou řečovou vadou, žákyně s posttraumatickou stresovou poruchou. Přístup ke každému žákovi musí být striktně individuální. Když shrnu výčet činností, které ŠSP 5 s žáky procvičuje, tak se jedná o opakování učiva, opakování na testy, čtení a práce s textem, podpora sebevědomí, cvičení zaměřené na koncentraci pozornosti. U žáka s

problémovým chováním jsou hodiny PSPP zaměřeny na nastavení správného chování, pravidel a morálních hodnot.

Shrnutí tématu:

Tím, že není přesně stanovena struktura předmětu, ani se netvoří žádný roční tematický plán, předmět si pojme každý ŠSP po svém. Základ však vychází z toho, co je psáno v doporučení ŠPZ. Důležité je poznat potřeby žáků, co jim dělá opravdu problém, jak přemýšlí a reagují na podněty. Hodiny pak přizpůsobovat individuálně. Problém v individualitě a organizaci nastává u početnějších skupin, kde je více žáků než jeden.

Hodiny jsou spíše hravé a založené na komunikaci s žáky. Všem žákům na 2. stupni většinou přetrvávají problémy se SPU z prvního stupně. Objevují se ale i žáci, u kterých problém nebyl podchycen včas. Žáci s SPU jsou nejpočetnější klientela, ale objevují se také žáci v kombinaci s ADHD nebo vadami řeči, s výchovnými problémy, nadaní žáci nebo žáci s oslabením kognitivního výkonu.

Většina hodin je zaměřená na práci s textem (čtení, porozumění čtenému, vyhledávání v textu, ...), na rozvoj paměti a pozornosti, opakování učiva, upevnění práce s pomůckami do výuky, cvičení na zrakové a sluchové vnímání, u starších žáků pak příprava na přijímací zkoušky na střední školy. Důležitá je vždy individuální podpora rozvoje osobnosti a motivace žáka k činnostem.

5.4 Vedení dokumentace a způsob sebereflexe práce

Otázky byly zaměřeny na dokumentaci prací a činností, které jsou prováděny s žáky v rámci hodin PSPP.

ŠSP 1:

Náplň hodin PSPP je sepisována do třídní knihy.

„Když ve skupině chystám úkoly pro každého zvlášť, tak tam píšu i jméno a co jsme konkrétně spolu dělali...“

V případě, že probíhá aktivita, která netvoří pracovní listy, provádí si ŠSP 1 stručný zápis do svého sešitu. Každý žák má také vytvořené své portfolio, kam se zakládají materiály z hodin, nejčastěji pracovní listy.

„Rodiče do složek svých dětí mohou nahlédnout, aby viděli, co děláme, jaké máme pokroky a tak.“

V rámci zpětné vazby své práce je důležitá spolupráce a komunikace s kolegy ze ŠPP, kteří si ji navzájem poskytují a sdílí spolu své zkušenosti.

„Ze strany ŠPP mám velikou podporu, kolegyně jsou opravdu zkušené, vědí spoustu věcí.“

V případě potřeby je možnost využít konzultaci s bývalou ŠSP nebo se ŠPZ. Služeb supervizora by ráda využívala.

„Zatím jsem bohužel nenašla supervizora, který by mi vyhovoval po všech stránkách, nebo který by měl čas.“

ŠSP 2:

Záznamy o činnosti jsou povinnou součástí práce ŠSP i výstupů z hodin PSPP. Každý žák má vytvořený záznamový arch, který je uložený v počítačovém programu a je ukládán na školní úložiště.

„...píšu data a co jsme dělali, jak v té hodině pracovali, co jim dělá problémy a na co se zaměřit. Zeleně si píšu pozitiva a červeně mám napsané například nesoustředí se, zapomněl sešit, ...“

Žáci mají založený speciální sešit, kde si zapisují záznamy z hodin PSPP. Do něj se zapisují také pochvaly.

„Většinou pracujeme s pracovními listy, které mám ve složkách a na konci roku jim je svážu a odnáší si je domů.“

Zpětnou vazbu dostává od kolegů na čtvrtletních poradách. Sdílení problémů, výměna zkušeností „co komu funguje“ a konzultace probíhají v rámci metodických sezení s ostatními speciálně pedagogickými pracovníky pod jihomoravským krajem.

ŠSP 3:

Každodenní práce je zaznamenávána do tabulky v excelu, která je každý měsíc odevzdávána vedení školy.

„Zde si zapisuji jméno dítěte, třídu a počet hodiny, které s ním pracuji. Dále si vedu zápisy v počítači. Každý den si píši jméno dítěte, třídu a obsah, náplň činnosti v určité hodině.“

Žáci navštěvující PSPP mají také vytvořenou složku. Takto založené materiály jsou výsledkem práce z hodiny, kam může nahlédnout rodič, vedení školy nebo ČŠI.

„Zároveň je to určitý základ pro vás o vývoji dítěte v daných oblastech.“

V pololetí a na konci roku jsou prováděny evaluace.

„Zhodnotí se práce s dítětem v pololetích, jeho pokroky či přetrvávající obtíže. To je podklad pro aktualizaci PLPP nebo plány nové na další období.“

Služeb supervizora nevyužívá. Pociť se smysluplné a dobře odvedené práce je nejlepším hodnocením společně i s pozitivní zpětnou vazbou od rodičů žáků. Komunikace s nimi uvádí jako velmi důležitou.

ŠSP 4:

Třídní kniha PSPP je vedena elektronicky na OneDrive v excelu. Obsahuje jména žáků, kterou hodinu dochází, datum, téma s aktivitami a zdroje. Dokumenty z PPP mají uložené v ředitelně školy. Každý žák má vytvořenou složku, kde se zakládají materiály z každé hodiny.

„Nikde si nezapisuji, co žák zvládá nebo ne, většinou si to pamatuji, protože těch žáků na 2. stupni nemám moc na starosti.“

Zpětnou vazbu získává od kolegů a ředitele školy. Supervizora nemá z finančních důvodů, i když by služeb ráda využila. Důležitý je dobrý a přátelský pracovní kolektiv, který v případě potřeby poradí a podpoří. Sebereflexe probíhá také formou rozpomínání na situace, které nastaly v pracovním procesu.

„...vracím se třeba zpátky k tomu, jak se dítě posunulo tou naší spoluprací, a to mi dělá radost a pohání mě to dopředu.“

ŠSP 5:

„Pro každé dítě mám zavedenou složku, v rámci které, mám všechny pracovní listy, které dítě vypracuje. A ve složce mám list, kde zapisuji veškerou činnost s dítětem. Něco jako třídní kniha.“

Zpětná vazba pramení z hodnocení práce od kolegů, vedení i chování žáků. Když jde vidět práce, do které byla vložena snaha a čas.

Shrnutí tématu:

ŠSP využívají pro záznam činností převážně elektronické třídní knihy, pouze ŠSP 5 provádí zápis na list papíru založený ve složce žáka. U všech je obsah záznamu z hodin PSPP téměř totožný. Zapisuje se jméno žáka, třída, datum a obsah hodiny. Každý má však individuální způsob záznamu doplňujících informací například psaní poznámek bokem.

5.5 Spolupráce s kolegy ze ŠPP

ŠSP 1:

S kolegy ze ŠPP probíhají pravidelná setkání každý týden v ranních hodinách. Na setkání se probírají situace a problémy, které se staly za uplynulý týden. Řeší se zde vše, co je aktuálně potřeba.

„...metodické vedení asistentů, učitelů, tvorba programů, kdy aktuálně řešíme změnu ŠVP... Dále krizové plány, které upravujeme podle aktuálních potřeb jak pro školu, tak pro žáky a jejich rodiče.“

„Sdílíme spolu vlastně skoro vše, protože naše úlohy ve škole jsou dost provázané, ...Ty výchovné problémy řešíme asi nejčastěji.“

Na schůzce bývá přítomen i ředitel školy.

„Často si za mnou kolegové z poradenského pracoviště chodí pro názory a rady, když je potřeba.“

ŠSP 2:

ŠPP je složeno ze speciálního pedagoga, výchovné poradkyně působící také jako školní psycholog a z metodika prevence. Společné setkání probíhá jednou za čtvrt roku.

„Řešíme zde, co je největším problémem, práce se třídou na vyšších stupních. Řešíme i psychické potíže žáků, novou legislativu a na co se zaměříme do budoucna.“

Pravidelné setkání i s panem ředitelem bývá jednou za týden na poradách vedení.

„...řešíme žáky, kteří byli na vyšetření, nově přichozí žáky, žáky s psychickými problémy, tam kde je potřeba pracovat se třídou.“

ŠSP 3:

ŠPP tvoří tým speciální pedagog, výchovný poradce pro 1. stupeň, výchovný poradce pro 2. stupeň a metodik prevence. Školní ani sdílený psycholog chybí. Spolupráce v oblasti psychologických problémů probíhá s PPP a SPC. Schůze probíhají každé čtvrtletí, kde je řešena široká škála témat.

„Osobně se mně tam nejvíce týká oblast screeningů, seznámení s novými žáky na doporučení PPP, plánování přijímání nových prvňáčků. Tématem je i oblast sociálně-patologických jevů a poslední dobou také kariérní poradenství a podávání přihlášek žáků na střední školy.“

ŠSP 4:

Na škole v rámci ŠPP působí včetně ŠSP také výchovná poradkyně a metodik prevence.

„Já se účastním porad učitelek i s ředitelem, která probíhá každé úterý. Zde řešíme problémy a konkrétní žáky a domlouváme se na dalších postupech. Když se děje něco aktuálního, tak se sejdeme dle potřeby.“

ŠSP 5:

Škola, na které působí ŠSP 5 se skládá ze tří odloučených pracovišť. Na každém pracovišti se nachází vždy výchovný poradce a metodik prevence.

„Pro celou školu je pak jedna školní psycholožka a já jako speciální pedagožka. My dvě přecházíme mezi budovami podle stanoveného rozvrhu.“

Ve vymezených dvou dnech v týdnu se na stejném pracovišti setkává se školní psycholožkou.

„Já se na každé budově vždy setkávám s výchovným poradcem, se kterým řešíme aktuální záležitosti a předám mu nebo jí vždy nová doporučení ze ŠPZ. Celé ŠPP (je nás 10 na těch třech budovách) se nesetkáváme.“

Shrnutí tématu:

Často se ŠPP skládá se školního speciálního pedagoga, výchovného poradce a metodika prevence. Velmi málo je součástí týmu také školní psycholog (pouze na ZŠ, kde působí ŠSP 2). Poradenské pracoviště se schází pravidelně (pouze na ZŠ, kde působí ŠSP 5 neprobíhají společná setkání všech ze ŠPP). Na některých školách probíhají schůzky častěji, ale je to velmi individuální podle toho, jak si to škola nastaví. Nejčastěji se v rámci sezení řeší výukové a výchovné problémy, specifické problémy žáků, konzultuje se další postup práce s nimi, kariérové poradenství, nebo také podmínky pro přijímání dětí do prvních ročníků.

5.6 Další vzdělávání pedagogických pracovníků

ŠSP 1:

„Spoustu kurzů nebo webinářů mi platí škola, která s tím nemá problém. Některé si platím sama, třeba ty o prázdninách.“

Absolvovala také kurz od paní Bednářové a Zelinkové, který byl zaměřen na PSPP. Kurzy vyhledává a účastní se jich na edupraxi. Informace k jednotlivým tématům, která právě řeší vyhledává na internetu a sociálních sítích v diskuzích odborníků z praxe. Informuje se také formou podcastu, řešících témata ze školství.

„Ty informace třeba nejsou úplně hodnotné, ale aspoň vidím, co se řeší na ostatních školách a na co se mohu zaměřovat i já, protože je to na příklad podobné, nebo v rámci prevence ...“

ŠSP 2:

V zájmu školy je hradit kurzy, které ŠSP 2 absolvuje. Kurzy si vybírá sama dle zájmu, nebo při potřebě dovdělat se v některé oblasti. Výběr kurzů schvaluje a po schválení také zaplatí vedení školy.

„V rámci metodických setkávání máme nějakou nabídku typů školení, nebo nám dochází nějaké nabídky. ... Minulý rok jsem absolvovala seminář práce s nadanými dětmi nebo na téma splývavé čtení.“

ŠSP 3:

V rámci dalšího vzdělávání absolvovala spoustu vzdělávacích kurzů a seminářů. Kurzy, které byly finančně náročnější si platila z větší části sama, ale spoustu kurzů platili také zaměstnavatelé.

„Z těch větších a zajímavých kurzů bych určitě zmínila Feuersteinovu metodu instrumentálního učení, FIE.... Pak tam mám kurz EEG-biofeedback..., koučovací výcvik s akreditací ICF, kurz logopedického preventisty, kurz neurovývojové stimulace..., řadu kurzů na nápravy deficitů dílčích funkcí-Defivity dílčích funkcí, MAXÍK, KUPOZ, KUPREC, Metoda dobrého startu, HYPO, ROPRATEM, PAMIS...“

ŠSP 4:

Absolvuje webináře, které v převážné většině hradí škola.

„Máme daný počet, kolik školení nám proplatí.“

Další informace k dozdělení vyhledává přes internet. Je také součástí několika skupin na sociální síti Facebook, která jsou zaměřena různými směry v oblasti speciální pedagogiky a kde vyhledává přínosné informace do praxe. Například typy na literaturu, materiály do hodin PSPP, na práci s žáky dle různých specifik nebo typy na webináře.

ŠSP 5:

Navštěvuje kurzy, semináře i školení.

„například Poruchy chování-ADD, ADHD, Klima ve třídě, B3 dotazník, Metodická setkávání ŠSP a podobně.“

Preferuje osobní formu dalšího vzdělávání před tou online. Podle toho také vybírá kurzy a semináře. Tohle další vzdělávání hradí vždy škola.

Shrnutí tématu:

U ŠSP je nutné se dále dovzdělávat, především v oblasti speciální pedagogiky. V této oblasti se přístupy a projevy problémů neustále mění a vyvíjejí. Nikdy nejsme dostatečně vzdělání na práci s žáky se SVP. ŠSP v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků navštěvují kurzy nebo semináře. Ty jsou vyhledávány dle zajímavosti nabídek nebo na doporučení vedení školy. Ve většině případů, a pokud je shledávají přínosné, hradí kurzy zaměstnavatelé. Některé kurzy si ŠSP hradí sami.

5.7 Doporučení pro začínající ŠSP

V této kapitole jsou uvedeny stručné rady pro začínající ŠSP. Je zde také menší souhrn doporučení na materiály, pomůcky, publikace nebo PC programy, které mohou být inspirací do hodin PSPP.

ŠSP 1:

Začínajícím ŠSP doporučuje supervizi nebo alespoň ochotné a vstřícné kolegyně. Doporučuje také absolvování kurzů.

„... do toho začátku jsou super kurzy a publikace od paní Bednářové a paní Zelinkové, abyste věděla, co v těch PSPP můžete dělat.“

Zmiňuje také výcvik krizové intervence, který je důležitý a určitým základem zvládnutí krizových situací by si měl projít každý pedagog.

„Často se setkávám s rodiči, kteří se hroutí, když se dozví určité, ne úplně příjemné informace o svém dítěti. Na tyto situace, které mohou kdykoliv nastat, by měl být připravený každý pedagog.“

Materiály do hodin PSPP vyhledává převážně na internetu. *„... hledám hlavně inspiraci, kterou si pak přetvořím podle sebe a podle potřeb žáků.“* Čerpá také z publikací od Bednářové, Zelinkové a od Svobody, jehož publikace si chválí pro skvělé typy na průpravu ke čtení nebo od paní Smolíkové publikace zaměřené na tvůrčí psaní. Z her využívá například Logorelo, Logico, ... Na webových stránkách skolakov.eu, Umimecesky.cz nebo Tablexia je také spousta inspirace.

V PSPP se zaměřuje nejen na reedukace, ale poukazuje na důležitost porozumění potřebám a problémům, které žáci mohou mít. Pochopit je, jak se cítí.

ŠSP 2:

Klíčové je mít pozitivní přístup i energii, a hlavně aktivně budovat a udržovat vztahy. Velkou výhodou jsou právě ty vazby, které si člověk utváří po celý život.

„Já jsem neustále v kontaktu se spolužačkami z vysoké školy, které pracují ve speciálních školách nebo jako ŠSP a s nimi konzultuji různé věci, které potřebuji. Ty vazby jsou úplně to nejvíce co člověk má, je to velká výhoda.“

Přístup a vztah k práci ovlivňuje také pracovní kolektiv. Záleží, zda bude mít člověk štěstí na pohodové kolegy nebo ne. „...jaká bude chemie v té škole.“

„Pan ředitel mi už na začátku říkal, že práce ŠSP je hodně o samotě a měl pravdu. Já zde nemám s kým sdílet ty problémy, jsem na to v té škole sama, funguje jen to online sdílení.“

Online sdílení s ostatními kolegy ŠSP z celého jihomoravského kraje je také velmi přínosné a funguje i trochu jako podpůrná skupina. Utvvrzuje to pedagoga o dobře odvedené práci.

Inspiraci do hodin PSPP čerpá z absolvovaných seminářů nebo z metodických setkávání se speciálními pedagogy. Spoustu pomůcek a nápadů vyhledává na webových stránkách například na: ucitelnice.cz, zodpovednavyuka.cz, obrazkova-skola.cz, edupraxe.cz.

Pracovní listy a učebnice využívá od PPP Brno od paní Bednářové, dále diagnostické a intervenční materiály-výstupy ze školení PPP Brno v rámci rozvojových programů. Čítanky nakladatelství Tobiáš, ale také spoustu pracovních listů a pomůcek si vyrábí nebo přetváří sama.

Mezi pomůckami může doporučit různé hry, bzučáky nebo učební pomůcky DIPO. Programy využívá DysCom 3.1., který je zaměřený na oblast českého jazyka, nebo na matematiku se zaměřuje PC program Objevitel. Využívá také online programy: skolakov.eu, umimecesky.cz, umimematiku.cz, kaminet.cz nebo program Včelka.

ŠSP 3:

Hlavním doporučením je mít pedagogický optimismus a celoživotně se dovzdělávat. To je to nejdůležitější. Tato profese má opravdu smysl, a to převážně do budoucna.

„Většina pedagogů s praxí vám potvrdí, že pozorují rok od roku čím dál více dětí se zhoršující se pozorností, děti neurotických, s depresemi atd. Jako by se u mladých ztrácela psychická odolnost.“

U handicapovaných žáků je důležité nezapomínat na hledání silných stránek jedince a zaměřit se na to, na co by případně mohl mít talent a ten dále rozvíjet a podporovat.

V rámci PSPP využívá spoustu rozvojových her, například SlovoPád, Logic, Dobble, Picolo. Z programů pak ROPRATEM, který je vhodný pro starší žáky, pracovní listy PAMIS nebo pracovní listy z Feuersteinovy metody FIE. FIE metodu doporučuje nejvíce, ale jsou velmi finančně nákladné, je třeba je koupit každému žákovi zvlášť. Pracovní listy z webové stránky logopedie-vendy.cz.

Využívá také materiály, které posbírala z absolvovaných kurzů a seminářů, kde jsou materiály většinou přikládány jako součást semináře nebo kurzů.

„Bývají většinou propracované na deficity dílčích funkcí, takže se pracuje s kořenem obtíží, které stojí u dětí za obtížemi se čtením, psaním, počítáním.“

Různé pracovní listy k procvičování zrakového a sluchového vnímání. U nadaných žáků využívá inspiraci na materiály a přístupy u Mensa Česko nebo na FŽŠ Hálkova v Olomouci a také publikace od manželů Fořtíkových.

ŠSP 4:

Pro začínající ŠSP doporučuje nebát se zeptat nebo poprosit o radu zkušenější pedagogy nebo kolegy ze ŠPP. Dále využívat při práci s žáky svoji intuici a mít dobré komunikační schopnosti. S žáky umět navázat kontakt, aby spolupráce byla přínosná, tedy mít s ním určitý vztah.

Při hodinách PSPP využívá nejvíce pracovní listy na zrakové vnímání od J. Bednářové nebo sluchové vnímání Šimonovy pracovní listy. Ostatní pracovní listy vybírá z různých publikací.

Z her využívá například rýmovací pexesa, logopedické Člověče, nezlob se nebo Dobble na postřeh slabik. Pro nadané žáky doporučuje hry do českého jazyka České pohádky v kostce, Krycí jména nebo do matematiky Polyssimo, 6 bere.

ŠSP 5:

V průběhu rozhovoru speciální pedagožku žádná doporučení pro začínající ŠSP nenapadla.

Z materiálů, které využívá doporučuje pracovní listy od paní Bednářové, u které absolvovala i několik přednášek. Další materiály hledá na internetu. Zásadně nevyužívá PC programy z důvodu technického přehlčení žáků.

„Pokud je to možné, tak si s dětmi u vyplňování mnohých pracovních listů povídáme. Nebo je sleduji, dopomáhám.“

Nejvíce využívá pracovní listy od J. Bednářové. Inspiraci čerpá také z přednášek, které u paní Bednářové absolvovala. PC programy nevyužívá.

Shrnutí tématu:

Všechna doporučení byla stručná, ale vystihovala přesně to, co je pro práci ŠSP nejdůležitější. Snahu o pozitivní přístup k této profesi a udržování energie. Sdílení s ostatními ŠSP nebo kolegy. S tím souvisí i důležitost kolegiálního, respektujícího, příjemného a soudržného pracovního kolektivu. V kapitole se poukazuje také na supervizi a výcvik v krizové intervenci, která je na místě. Schopnost rozvíjet u žáků se SVP jejich silné stránky a podporovat je, udržet si pedagogický optimismus a dovzdělávat se celý život, to také patří mezi velmi cenné rady do začátku. Zároveň je důležité nebát se zeptat nebo poprosit o radu zkušenější kolegy. Dát na svoji intuici a mít dobré komunikační schopnosti. Velmi důležité je však navázat s žáky, které má ŠSP v péči určitý vztah, aby vzájemná spolupráce byla přínosná.

5.8 Výsledky kvalitativního výzkumu

V kvalitativním výzkumu jsem se zabývala převážně pracovní náplní školních speciálních pedagogů na vybraných ZŠ. Zjišťovala jsem také klientelu žáků na 2. stupni a jak u těchto žáků probíhají hodiny PSPP.

Pracovní náplň každého ŠSP je velmi pestrá. Odvíjí se od mnoha aspektů. Záleží zde na velikosti školy, absolvovaných kurzech a školeních nebo se odvíjí od kompetencí, kterými jej pověřilo pracoviště. Mezi nejvíce zmiňované činnosti patří konzultace a

reedukace. Konzultace probíhá s rodiči, s učiteli, s asistenty pedagoga nebo také s kolegy ze ŠPP a ŠPZ. Reedukační činnosti se provádí v rámci hodin PSPP. Pouze u ŠSP 2 není reedukační činnost u žáků na 2. stupni v rámci PSPP, ale intervence jsou zaměřeny spíše formou doučování. Dále je zmiňováno poradenství a metodická podpora formou konzultací převážně pedagogickým asistentům a učitelům. Všichni ŠSP spolupracují s kolegy ze ŠPP a ŠPZ. Depistáž většina provádí na podnět učitele, který ŠSP osloví a ten pak přichází na náslech do vyučovací hodiny, kde žáky i učitele pozoruje. U ŠSP 1 jsou náslechy prováděny také na začátku školního roku u zmapovaných tříd dle nastavených PO. Diagnostika je prováděna pouze předběžná, spíše pro vlastní účely. Mezi kompetence patří také diagnostika třídních kolektivů, diagnostika schopností pro čtení a psaní nebo test rizika SPU pro rané školáky. Nejvíce časově náročná se jeví administrativní činnost. Z výpovědí všech ŠSP zahrnuje administrativa například dokumentaci žáků, zápisy z konzultací, z hodin PSPP, evidence žáků s PO, zavádění údajů do systému, práce s doporučením ze ŠPZ, vyhodnocování PO, spolupráce na tvorbě IVP, zadávání údajů do školní matriky, předávání zpráv mezi školou a ŠPZ.

Mezi činnostmi, které jsou dány individuálně dle pověření zaměstnavatele, patří například příprava preventivních programů ve spolupráci s metodikem prevence, preventivní aktivity ve třídách, funkce koordinátora inkluze, vedoucí pracovník tříd zřízených dle §16, odstavce 9 školského zákona, zprostředkování různých školení pro pedagogy v oblasti speciální pedagogiky.

Nejpočetnější skupina žáků navštěvující hodiny PSPP jsou žáci s SPU, kteří mají velmi často přidružené také poruchy pozornosti, ADHD. U těchto žáků nebyl problém podchycen včas, proto je potřeba jim věnovat pozornost také na 2. stupni. Méně často na předmět dochází žáci s poruchou autistického spektra, žáci s vadami řeči, žáci ze slabého sociálního prostředí, žáci s problémy v chování, u kterých se v rámci PSPP nastavují pravidla, morální hodnoty a osvojují si vzorce správného chování. Specifickou skupinou jsou pak žáci nadaní a mimořádně nadaní a také žáci s oslabeným kognitivním výkonem.

Hodiny PSPP se odvíjí od aktuálního stavu žáka. V hodinách se u žáků na 2. stupni ŠSP zaměřují převážně na práci s textem-čtení s porozuměním, rozbor textu, rozvoj slovní zásoby. Dále na upevňování matematických schopností, orientace v prostoru, trénink paměti a pozornosti, cvičení na zrakové a sluchové vnímání, upevňování pracovního systému, správné využívání kompenzačních pomůcek, pravopisná cvičení. Hodiny PSPP, které jsou zaměřeny spíše na doučování, obsahují opakování učiva, přípravu na testy,

psaní domácích úloh, upevňování znalostí k naučení. Ve vyšších ročnících je předmět soustředěn na přípravu k přijímacím zkouškám na střední školy.

Typy do hodin PSPP uvádím níže pod tématy: Publikace, Pracovní listy, Pomůcky, Webové stránky, Hry, PC programy a materiály pro práci s nadanými žáky.

Publikace:

- Jiřina Bednářová-publikace zaměřené na zrakové a sluchové vnímání, grafomotoriku, prostorovou orientaci, ...
- Olga Zelinková-zaměřuje se na poruchy učení, pedagogickou diagnostiku a IVP
- Pavel Svoboda-jemná motorika, cvičení pro rozvoj čtení a psaní
- Klára Smolíková-knihy pro tvůrčí psaní
- Čítanky nakladatelství Tobiáš

Pracovní listy:

- Od Jiřiny Bednářové PPP Brno
- Šimonovy pracovní listy (zaměřené spíše na 1. stupeň ZŠ)
- PAMIS-obsahuje cvičení na stimulaci paměti a pozornosti
- ROPRATEM-rozvoj pracovního tempa, soubor pracovních listů vhodný pro starší žáky, který obsahuje cvičení na porozumění čtenému, logické myšlení, zrakovou a sluchovou paměť a mnoho dalšího.
- Feuersteinova metoda-FIE-je finančně nákladnější, soubor pracovních listů na rozvoj rozumových funkcí-vytváření základních vzorců pro myšlení a učení.
- Různé pracovní listy k procvičování zrakového a sluchového vnímání-vlastní tvorba

Pomůcky:

- bzučáky
- učební pomůcky DIPO-didaktické pomůcky
- vlastní tvorba pomůcek

Webové stránky:

- Logopedie-vendy.cz
- Skolakov.eu
- Umimecesky.cz

- Umimematiku.cz
- Kaminet.cz
- Ucitelnice.cz
- Zpodpovednavyuka.cz
- Obrazkova-skola.cz
- Edupraxe.cz
- Tablexia

Hry:

- Rýmovací pexesa
- Logopedické Člověče, nezlob se
- Dobble
- Slovpád
- Logico
- Logic
- Logorelo

PC programy:

- DysCom 3.1. (oblast českého jazyka)
- Objevitel
- Včelka

Materiály pro práci s nadanými žáky:

- Mensa Česko
- FZŠ Hálkova v Olomouci
- Publikace manželů Fořtíkových

Hry:

- České pohádky v kostce
- Krycí jména
- Polyssimo
- 6 bere

5.9 Limity výzkumu

Každý výzkum s sebou nese určité limity, které mohou ovlivnit přínos práce.

Limity na straně výzkumníka mohou vycházet z osobnostních předpokladů, jako je motivace při výzkumu nebo zájem o danou problematiku. Záleží také na aktuálním psychickém stavu během výzkumu i při realizaci rozhovorů. Při online rozhovorech mohou nastat technické problémy se spojením nebo nahráváním. Také nervozita při provádění a nahrávání rozhovorů může ovlivnit celkové naladění respondenta i plynulý průběh dotazování. Pokud výzkumník provádí výzkum v krátkém časovém úseku, může zde chybět hlubší vhled do problematiky a zisk informací není pro výzkum dostatečný.

Použitím polostrukturovaných rozhovorů v kvalitativním výzkumu může nést práce určité **limity na straně použité metody výzkumu**. Při rozhovorech může nastat odklonění od tématu. Při dotazování doplňujícími otázkami mohou otázku nevhodně formulovat a nemusí zde dojít k jejímu pochopení. Také nezkušenost s vyhodnocováním rozhovorů může omezit výsledky práce.

Mezi **limity na straně výzkumného vzorku** bych zařadila zajištění menšího výzkumného vzorku, než jsem plánovala. Výsledky výzkumu se mohou lišit v závislosti na počtu respondentů. Rozdílné vnímání náplně práce by mohlo být určitým limitem při vyhodnocování výzkumu. Časová vytíženost ŠSP může zapříčinit stručné odpovědi na otázky. Největším limitem při výzkumu by mohla být neochota ŠSP podílet se na výzkumu.

6. Vyhodnocení výzkumu

Role ŠSP na ZŠ je nezastupitelná a jejich náplň práce je velmi pestrá a různorodá. Vychází z platné legislativy, ale také z činností, kterými jej pověří vedení školy. Mezi hlavní náplně práce patří **poradenská, metodická a konzultační činnost**. Ta probíhá při konzultacích s pedagogy, s vedením školy, s rodiči žáků, s AP, se ŠPZ. Konzultace dle výpovědi tvoří obsáhlou část pracovní náplně. Metodická pomoc je poskytována při podpoře učitelů a AP. ŠSP provádí také předběžnou **diagnostickou činnost** ve spolupráci s ostatními členy ŠPP a s učiteli, která může odhalit příčiny selhávání, volbu vhodných postupů a podobně. Diagnostickým nástrojem je ve většině případů pozorování při běžných činnostech. Někteří ŠSP jsou kompetentní k provádění diagnostiky například třídních kolektivů nebo pro testování žáků pomocí různých testových baterií. ŠSP uvádí také diagnostiku nejen žáků, ale také přístupu jednotlivých učitelů k žákům. Soustředí se také na dodržování nastavených PO z IVP formou pozorování při hospitacích ve třídách. **Depistážní činnosti** jako takové, jsou prováděny formou náslechů v hodinách. Většinou však na doporučení třídního učitele, který problémy u žáků zachytí jako první. Většina ŠSP uvedla, že depistáž neprovádí. Tato kompetence je předána třídním učitelům, kteří v případě problému upozorní ŠSP. Pouze ŠSP 3 provádí screening, neboli vyhledávání žáků se SPU a žáků nadaných. **Reedukační činnosti** jsou u všech ŠSP prováděny v rámci hodin PSPP. ŠSP 2 provádí reedukace v hodinách PSPP pouze na 1. stupni ZŠ. Do administrativních činností spadá veškerá vedená dokumentace. V rámci **intervenčních činností** provádí s ostatními pedagogy konzultace a návrhy opatření a řešení, podílí se na vypracování a vyhodnocování navržených PO plynoucích z doporučení a na tvorbě IVP. Individuálně pracuje s žáky s potřebou podpory. Pravidelně konzultuje s pracovníky ŠPP a ŠPZ. ŠSP uvádějí **administrativní činnosti** jako nejvíce časově náročné. Pracují s doporučeními ze ŠPZ, dále vypracovávají PO, provádějí zápisy z konzultací i z vlastní práce se žáky, dále evidují žáky s PO, zadávají údaje do systému nebo do školní matriky nebo předávají zprávy mezi školou a ŠPZ. Další náplň ŠSP se odvíjí od kompetencí, kterými jej pověří zaměstnavatel. Jedná se například o vedení dyslektického kroužku, vytváření preventivních programů, informační činnosti pro vedení školy z oblasti moderních přístupů ve speciálním školství, funkce koordinátora inkluze, nebo vedoucí pracovních speciálních tříd.

ŠSP má nezastupitelnou funkci při práci s žáky se SVP a doplňuje systém ŠPP. Tuto roli ovlivňuje také řada faktorů. Těmi mohou být například délka praxe, zkušenosti, velikost školy, délka úvazku, klientela nebo odlišné pracovní podmínky. Pozice této profese se tedy odvíjí od instituce, ve které působí a od nároků na něj kladené. V praktické části jsou popsány činnosti ŠSP, které při shrnutí dávají určitý vhled do profese ŠSP. Hodiny PSPP probíhají takovým způsobem, jaký si ŠSP nastaví a jakým je vede. Vždy se odvíjí od speciálních potřeb klientů, kterým je předmět uzpůsoben tak, aby vyhovoval oběma stranám.

Abych naplnila hlavní cíl diplomové práce, kterým bylo „zjistit a podrobněji prozkoumat roli ŠSP na ZŠ a získat informace o průběhu hodin PSPP na 2. stupni ZŠ.“ a získala odpověď na hlavní výzkumnou otázku „Jaká je náplň práce ŠSP na ZŠ?“, musela jsem naplnit dílčí cíle, a to tím, že jsem odpověděla na výzkumné otázky. Dílčí cíle byly naplněny prostřednictvím informací, které byly získány pomocí polostrukturovaných rozhovorů se ŠSP. Na základě obsahové analýzy rozhovorů se ŠSP byly identifikovány hlavní činnosti v praxi. Vyhodnocení výzkumu této práce ukazuje, že hlavní cíl byl naplněn.

Klientela žáků na 2. stupni ZŠ.

Jedním z dílčích cílů bylo zjistit, jaká je klientela žáků na 2. stupni ZŠ. Zjistila jsem, že klientela žáků na 2. stupni je specifická svým přístupem a také počet žáků oproti 1. stupni je menší. Na 2. stupni navštěvují PSPP převážně žáci, u kterých problém nebyl řešen včas, nebo stále přetrvává. Jedná se o žáky se SPU, ADHD, PAS, mimořádně nadaní, dále žáci s pomalým pracovním tempem, s vadami řeči, s problémovým chováním, z nepodnětného sociálního prostředí nebo žáci s oslabením kognitivního výkonu. ŠSP 2 uvádí mezi svoji klientelu pouze žáky se SPU. Klientela je tedy velmi různorodá a individuální. Ve většině případů se diagnózy prolínají. Z výpovědí vyplývá, že nejčastější klientelou jsou žáci se SPU v kombinaci s ADHD.

Organizace PSPP na 2. stupni ZŠ.

Druhý z dílčích cílů má zjistit, jaká je celková organizace PSPP na 2. stupni ZŠ. Z výpovědí vyplývá, že PSPP nemá ucelený plán, jak by měl být předmět organizován. Z rozhovorů je patrné, že celková obecná organizace předmětu má vždy svůj úvod, hlavní část a závěr. Každý ŠSP si však přípravy na předmět plánuje tak, aby vycházely z

doporučení ze ŠPZ a s ohledem na potřeby klientů. Žáci dochází na předmět v malých skupinkách, po dvou nebo po třech, které jsou sestaveny podle stejného ročníku nebo diagnózy. ŠSP 4 shledává problém při skupinovém vedení, kdy uvádí, že je velmi náročné věnovat se všem klientům individuálně ve velmi krátkém, časovém úseku. Zmiňuje fakt, že individuální výuka tohoto předmětu by byla přínosnější. ŠSP využívají své osvědčené postupy a metody práce. Před zahájením spolupráce s žákem je dobré s ním navázat určitý vztah, aby se v hodinách cítil bezpečně. V průběhu hodin jej motivovat, mít stanovené cíle, střídání pracovní aktivity a podporovat jeho sebevědomí. Z některých výpovědí ŠSP vyplývá, že je PSPP na větších školách pojat jako forma doučování. To je patrné z rozhovorů se ŠSP 2 a ŠSP 5. Ve školách s menším počtem žáků se jedná spíše o reedukaci v rámci PSPP. Hodiny jsou zaměřeny na rozvojové hry, komunikaci s žáky, na nápravu oslabených dílčích funkcí prostřednictvím vhodně zvolených aktivit. Aktivity se přizpůsobují aktuálnímu stavu žáka. Z každé hodiny PSPP se sepisuje zápis do tabulek v Excelu, které jsou vkládány do informačních systémů pro školy (například na sdílený OneDrive). Pouze ŠSP 5 využívá k zapsání náplně hodiny papírový arch, který má každý žák uložen ve své složce s pracovními listy. ŠSP se ve svých výpovědích shodují, že každý klient vlastní také svoji složku, kde se zakládají materiály, které byly vypracovány v rámci hodin PSPP.

Reedukace v rámci PSPP u žáků 2. stupně.

Další dílčí cíl zjišťoval, na co se zaměřuje reedukace na 2. stupních ZŠ. Zjistila jsem, že hodiny PSPP na 2. stupni jsou dle výpovědí zaměřeny různě. Vždy se vychází z doporučení ze ŠPP, které stanoví, na které oblasti se při reedukaci zaměřit. Někteří ŠSP se shodují na velmi obecném stanovení závěrů ŠPP. Reedukace v rámci PSPP jsou zaměřeny velmi individuálně, vše se odvíjí od aktuálních potřeb a problémů klientů. Na 2. stupni je předmět zaměřen nejvíce na práci s textem, která je orientována na jeho správnou techniku při čtení, na porozumění, rozbor, vyhledávání v textu, dohledávání si informací k němu. Ten slouží také k rozvoji slovní zásoby. Dále na rozvoj zrakového a sluchového vnímání, orientaci v prostoru. Nepostradatelné jsou také aktivity na rozvoj koncentrace pozornosti a paměti, upevňování systému práce nebo znalostí k učení. Zařazeny jsou také cvičení na pravopis. ŠSP 2 uvádí, že se jedná spíše než o nápravu oslabení dílčích funkcí, tak o upevňování vzorců k jejich nápravě. K těmto oblastem ŠSP využívají nejčastěji specificky zaměřené pracovní listy nebo výukové programy na pc. Pracovní listy vyhledávají na internetu, v literatuře, nebo si je sami vytváří dle svých potřeb. Při kompenzaci některé z oblastí se pomocí vhodně zvolených pomůcek v rámci

PSPP, provádí také upevnění práce s těmito pomůckami, například při využívání tabulky násobků. Aby žáci věděli, jak ji v hodinách aplikovat, aby práce s ní byla efektivní. Žáci 9. ročníků mají hodiny PSPP zaměřeny také na přípravu na přijímací zkoušky na střední školy a na práci s časem, aby si uměli rozvrhnout pracovní dobu vzhledem k obsahu a náročnosti úkolů. V rámci reedukací se do hodin zařazují různé rozvojové, paměťové, pohybové a jinak speciálně zaměřené hry. Jako doplňky k reedukacím slouží různé pracovní listy, hry, počítačové programy nebo webové stránky. Aktivity v rámci předmětu by měly být voleny tak, aby byly rozmanité a zaměřené na rozvoj více narušených funkcí. V průběhu hodiny by mělo také docházet k častějšímu střídání činností. Žáci se SVP jsou snadněji unavitelní a potřebují neustálou podporu a motivaci při práci.

Spolupráce ŠSP s ostatními členy ŠPP.

Posledním dílčím cílem bylo zjistit, jak probíhá spolupráce ŠSP s ostatními členy ŠPP. Zjistila jsem, že složení ŠPP je individuální dle možností školy. Z rozhovorů je zřejmé, že forma spolupráce je založena na pravidelných setkáváních poradenských pracovníků ve vymezené dny. Některé spolupráce mohou být individuální v případě řešení specifického problému s konkrétním poradenským pracovníkem.

Na každé ZŠ je zastoupení ŠPP jiné. Ve všech však působí ŠSP, výchovný poradce a metodik prevence. Pravidelnost setkávání je různá, většinou pravidelná, nebo dle potřeby. ŠSP 1 a ŠSP 4 se s kolegy ze ŠPP setkávají pravidelně, a to jednou za týden. ŠSP 2 a ŠSP 3 se setkávají jednou za čtvrt roku a ŠSP 5 se setkává pravidelně pouze se školní psychologkou, ale celé ŠPP o 10 členech se nesetkává. Na sezeních se řeší aktuální problémy. Jedná se například o výchovné problémy žáků ve vyšších ročnících, sociálně patologické jevy, tvorba programů, metodické vedení AP, krizové plány a preventivní aktivity, nová legislativa, psychické problémy žáků, práce s třídním klimatem. Řeší se zde také žáci, kteří jsou doporučeni k vyšetření v PPP, plánování přijímání žáků do prvních tříd, podávání přihlášek žáků na střední školy, kariérové poradenství.

Dílčí cíle se mi podařilo naplnit prostřednictvím vhodně zvolených otázek v rozhovoru, které mi daly dostatečné informace k pochopení problematiky a k zodpovězení stanovených dílčích cílů.

Z výše uvedených výsledků jsem získala odpověď na hlavní výzkumnou otázku a tím se mi podařilo naplnit hlavní cíl práce.

Diskuze

Při srovnávání výsledků předkládané práce s výsledky jiných výzkumů na toto téma jsem zjistila, že ve většině výzkumů je počet ŠSP, kteří se účastnili výzkumů, mnohonásobně větší. Pokud porovnáme další autory, věnující se problematice ŠSP zjistíme, že náplň činností této profese je téměř totožná. To platí i při porovnání s legislativou. Legislativa ovšem mezi standardní činnosti uvádí také depistáž. Z výsledků výzkumu se této aktivitě věnují ŠSP spíše sporadicky, a to formou náslechnů ve třídách, na které jsou přizváni na podnět třídních učitelů. Ostatní činnosti uvedené v příloze vyhlášky č. 72/2005 Sb., uvedli účastníci mého výzkumu také, avšak v rozdílné míře důležitosti.

To, že ŠSP vykonávají administrativní činnosti, uvedla na rozdíl od předkládané práce, ve své teoretické části výzkumu například Štěpánová (2020). Ta také zjistila, že ŠSP mají v kompetenci mimo jiné i vyhledávání a objednávání potřebných didaktických pomůcek. Tuto kompetenci v rozhovorech předkládaného výzkumu neuvedl nikdo ze ŠSP. Hanslová (2020) se shoduje s výsledky předkládaného výzkumu i s výsledky výzkumu Štěpánové (2020) na tom, že administrativní činnosti tvoří největší zátěž ŠSP z hlediska času. Také výzkum Fialové (2019) uvádí mezi největší zátěž činnosti administrativní. Zmiňuje ale i nedostatky v legislativě a nevyhovující prostory a vybavení. Druhou nejčastější zátěží, kterou zmiňuje Štěpánová (2020) jsou nedostatky v komunikaci s rodiči a žáky.

Mezi formulovanou náplní práce ŠSP uvedenou v legislativě a tou, kterou uvádí ŠSP v předkládaném výzkumu lze potvrdit, že při porovnání nejsou patrné změny. Legislativa tedy odpovídá reálným činnostem, které jsou prováděny v praxi. Stejně výsledky vyplývají z výzkumu Štěpánové (2020), která se zaměřila také na srovnávání legislativy a praxe.

Předkládaná práce se zaměřuje také na klientelu žáků ŠSP na 2. stupni ZŠ. Z výsledků výzkumu autorky, ale i z výsledků Chmelové (2004) vyplývá, že mezi nejběžnější klientelou žáků, navštěvující PSPP jsou žáci se SPU s různými přidruženými SVP jako například ADHD, nebo poruchy chování. Výsledky výzkumu Chmelové (2024) dále uvádějí žáky s narušenou komunikační schopností. Hanslová (2020) ve svém výzkumu uvádí mezi žáky, kteří spadají do kompetencí ŠSP také žáky s ADHD v kombinaci se SPU. Mezi nejčastější náplň činností, které vyplývají z jejího výzkumu, patří hodiny PSPP. Průběh hodin PSPP ale není jasně vymezen, jak vyplývá z výpovědí rozhovorů

výše zmíněné autorky. V tomto se s předkládanou prací Hanslová (2020) shoduje. Na rozdíl od ŠSP v předkládaném výzkumu, vykonávají předmět také učitelé, kteří absolvovali státní závěrečnou zkoušku ze speciální pedagogiky. Tento jev je ale dle mého názoru ojedinělý. Může být však pro ŠSP přínosem. Ten může věnovat větší pozornost jiným činnostem. V předkládané práci uvádí ŠSP 2 také připomínku, že by uvítal pomoc druhého ŠSP, kde by jeden byl pro 1. stupeň a druhý pro 2. stupeň. Takto by to mohlo fungovat spíše na větších školách, kde jeden ŠSP nestíhá efektivně provádět svoji náplň práce. Hanslová (2020) se také zmiňuje o absenci personálu pro práci s žáky se SVP, která by měla být zejména individuální. Oproti tomu Honigová (2023) ve svém výzkumu orientovaném na ŠSP a jeho vztahovou síť na ZŠ zjistila, že pozice ŠSP není na některých školách zřízena vůbec, nebo na zkoumaných školách působí ŠSP jen na částečný úvazek. Jednalo se o okres Bruntál. Mezi největší překážku při výkonu této profese uvádí stížnosti na administrativní záležitosti a nespolupráci ze strany rodičů i pedagogů.

Autorce Chmelové (2024) se ve své práci podařilo zaměřit více na obsah PSPP, který zaměřila na jednotlivé druhy postižení, k nimž uvádí také příklady reedukačních cvičení. Věnuje se také problematice PSPP, ve kterém se podrobněji zaměřila na jednotlivé druhy postižení či znevýhodnění, k nimž uvedla také konkrétní příklady reedukačních cvičení. Ve své práci upozorňuje také na problematiku záměny reedukací s doučováním, které je spojováno s 2. stupněm ZŠ. Možnost této časté záměny zmiňuje také Zelinková (2015). Tento problém záměny se objevuje také v předkládaném výzkumu, kdy se o něm zmínili téměř všichni ŠSP.

ŠSP ve výzkum Adámkové (2021) uvedli, že by pro osobní rozvoj v rámci této profese uvítali služby supervizora. Fialová (2019) ale uvedla, že v rámci podpory ŠSP neprojeví zájem o tyto služby. V předkládaném výzkumu uvedl pouze ŠSP 1 zájem o supervizi. Ostatní ŠSP v mém výzkumu tyto služby nevyužívají.

Závěr

Tato diplomová práce se zaměřila na prozkoumání a detailní popis náplně práce ŠSP na ZŠ a na náplň PSPP pro žáky 2. stupně. Volba tohoto tématu byla inspirována bývalými kolegyněmi ze studií, které nastoupili jako ŠSP a po rozhovoru s nimi vyplynulo, že tato pozice je na každé škole pojata různě. Vznikl tedy nedostatek informací o reálných činnostech, které ŠSP ve škole vykonává zejména v kontextu žáků se SVP na 2. stupni ZŠ. V poslední době se pozice ŠSP stává stále více vyhledávanou kvůli narůstající potřebě inkluze ve školním prostředí.

Pozice ŠSP je v současné době stále více žádanou a vyhledávanou profesí, zejména na základních školách. Právě proto, se práce zaměřuje na jeho působnost ve škole, konkrétně na žáky 2. stupně ZŠ. V teoretické části byla popsána náplň práce dle zákona č. 561/2004 Sb., v platném znění a dále byly uvedeny standardní činnosti ŠSP, které jsou popsány ve Vyhlášce č. 72/2005 Sb., v platném znění v příloze č. 3. Vyhláška vymezuje standardní činnosti na diagnostiku a depistáž, konzultační, poradenské a intervenční práce a na metodické, koordinační a vzdělávací činnosti. Tyto činnosti jsou dále rozepsány do dalších, více specifikovaných forem práce. V teoretické části jsou také popsány hlavní aspekty profese ŠSP, rozdíly mezi školním speciálním pedagogem a speciálním pedagogem ve školském poradenském zařízení, a detailně popsána role a náplň práce ŠSP, jak je stanovena legislativou. Zvláštní pozornost je věnována předmětu PSPP, který se stále jeví jako nejasně vymezený a vyžaduje od ŠSP velkou míru flexibility a individuálního přístupu. Dále je zde rozpracována problematika specifických poruch učení (SPU), která dle literatury vychází jako jedna z nejčastějších diagnóz u žáků se SVP na 2. stupni ZŠ. Pracovní náplň ŠSP je tedy velice různorodá a obsáhlá. Výše zmíněné činnosti mohou být různě časově náročné. To se odvíjí i od kompetencí a potřeb, které ŠSP stanoví škola.

Výzkumná část je založena na kvalitativním výzkumu, který byl realizován prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s 5 ŠSP z oblasti Jihomoravského kraje. Hlavním cílem bylo podrobněji prozkoumat roli ŠSP a získat informace o průběhu hodin PSPP. Výzkum se dále zaměřil na klientelu žáků 2. stupně, spolupráci s školním poradenským pracovištěm, další vzdělávání ŠSP, vedení dokumentace a metody sebereflexe. Respondenti poskytli cenná doporučení pro začínající ŠSP a sdíleli inspirace na materiály, literaturu, pomůcky a webové stránky, které lze využít v hodinách PSPP. Z

rozhovorů v praktické části vyplývá, že činnosti ŠSP, které jsou uvedeny v legislativě se v některých případech shodují s činnostmi, které během rozhovorů uvedli ŠSP.

Výsledky výzkumu potvrdily, že ŠSP má nezastupitelnou funkci při práci s žáky se SVP a že role tohoto profesionála je dána mnoha faktory, jako jsou délka praxe, zkušenosti, velikost školy a specifické pracovní podmínky. Činnosti, které ŠSP vykonává vychází z legislativního ustanovení. Další náplní práce, která nevychází z legislativy jsou činnosti, kterými byli ŠSP pověřeni svým zaměstnavatelem, nebo vychází z aktuálních situací, ke kterým je tento odborník kompetentní. Hodiny PSPP jsou uzpůsobeny individuálním potřebám žáků a vyžadují od pedagogů kreativitu a schopnost adaptace.

Zjištění této práce přispívají k lepšímu porozumění úloze ŠSP a organizaci PSPP na ZŠ. Poskytují také praktické doporučení pro zlepšení praxe ŠSP a navrhují oblasti pro další výzkum. Celkově tato studie podtrhuje význam individuálního přístupu a flexibility v práci ŠSP, což je klíčové pro úspěšnou integraci žáků se SVP do školního prostředí.

Budoucí výzkum by měl zvážit širší vzorek škol a delší dobu sběru dat pro získání komplexnějšího obrazu o roli ŠSP a organizaci hodin PSPP. Dále by bylo užitečné prozkoumat přímé dopady různých metod práce ŠSP na výkony a integraci žáků se SVP.

Tento výzkum přispívá k lepšímu pochopení role ŠSP na ZŠ a k realizaci hodin PSPP u žáků na 2. stupni ZŠ. Analýza výzkumu zdůrazňuje nutnou flexibilitu a individuální přístupy ŠSP při práci, což je klíčové pro úspěšnou integraci žáků se SVP.

SEZNAM ZKRATEK

ADHD	porucha pozornosti s hyperaktivitou
AP	asistent pedagoga
FIE	Feuersteinova metoda instrumentálního obohacování
IVP	individuální vzdělávací plán
PI	pedagogická intervence
PLPP	plán pedagogické podpory
PO	podpůrná opatření
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
PSPP	předmět speciálně pedagogické péče
SPC	speciálně pedagogické centrum
SPU	specifické poruchy učení
SVP	speciální vzdělávací potřeby
ŠPZ	školská poradenská zařízení
ŠPP	školní poradenské zařízení
ŠSP	školní speciální pedagog
ZP	zdravotní postižení

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Základní informace o ŠSP

Tabulka č. 2: Profesní začátky

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BASLEROVÁ, Pavlína, Jan MICHALÍK a Lenka FELCMANOVÁ. *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění: obecná část*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4654-7.
2. BASLEROVÁ, Pavlína, Jan MICHALÍK a Petr HANÁK. *Katalog posuzování míry speciálních vzdělávacích potřeb*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-244-3050-8.
3. ČECH, Tomáš a Tereza HORMANDLOVÁ. *Profesní obraz školního speciálního pedagoga v podmínkách základní školy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5861-8.
4. HANÁK, Petr. *Metodika kariérového poradenství pro žáky s mentálním postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2022. ISBN 978-80-244-6104-5.
5. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
6. JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a ŽÁČKOVÁ, Hana. *Katalog podpůrných opatření: dílčí část: pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu specifických poruch učení a chování*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5714-7.
7. JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a ŽÁČKOVÁ, Hana. *Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině: základní projevy ADHD, zásady výchovného vedení, působení relaxačních technik, dospívání hyperaktivních dětí*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2697-7.
8. KENDÍKOVÁ, Jitka. *Vademecum asistenta pedagoga*. Praha: Pasparta, 2016. ISBN 978-80-88163-12-1.
9. KENDÍKOVÁ, Jitka. *Vzdělávání žáka s SVP*. Praha: Raabe, [2016]. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-213-4.
10. KNOTOVÁ, Dana a kol. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.
11. KREJČOVÁ, L., BODNÁROVÁ, Z., a kol. *Specifické poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie*. Brno: Edika, 2014. Rádce pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0600-0.
12. KROUPOVÁ, Kateřina. *Slovník speciálněpedagogické terminologie: vybrané pojmy*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5264-8.
13. KUCHARSKÁ, Anna., MRÁZKOVÁ, J., WOLFOVÁ, R., TOMICKÁ, V. *Školní speciální pedagog*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0497-8.
14. KUCHARSKÁ, Anna., MRÁZKOVÁ, J. a kol. *Metodika práce školního speciálního pedagoga zapojeného ve školním poradenském pracovišti*. Praha, 2014. Národní ústav

- pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. ISBN 978-80-7481-036-7.
15. MICHALÍK, Jan, Pavlína BASLEROVÁ a Lenka FELCMANOVÁ. *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění: obecná část*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4654-7.
 16. MICHALÍK, Jan, Pavlína BASLEROVÁ a Petr HANÁK. *Katalog posuzování míry speciálních vzdělávacích potřeb*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2012.
 17. MICHALOVÁ, Zdeňka. *Specifické poruchy učení na druhém stupni ZŠ a na školách středních: materiál určený učitelům a rodičům dětí s dyslexií, dysgrafií, dysortografií ...* Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2001. ISBN 80-7311-000-8.
 18. MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ. *Výchovné poradenství*. 3., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-174-5.
 19. POKORNÁ, Věra. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-817-3.
 20. PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0.
 21. RŮŽIČKA, Michal, Lucia PASTIERIKOVÁ, Monika SMOLÍKOVÁ, Kateřina FIALOVÁ a Pavlína BASLEROVÁ. *Speciální pedagog a další aktéři školního poradenského pracoviště ve společném vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5704-8.
 22. Řezníčková, Hana. *Školní speciální pedagog na základní škole a jeho činnosti*. Brno: Masarykova Univerzita, 2021. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/jkzhh/ZP_Hana_Reznickova.pdf.
 23. SLOWÍK, Josef. *Inkluzivní speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2022. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-3010-8.
 24. SOVOVÁ, Hana, Hana ŽÁČKOVÁ a Drahomíra JUCOVIČOVÁ. *Specifické poruchy učení na 2. stupni základních škol: (použitelné i pro střední školství)*. Praha: D & H, 2001, 82 s.
 25. ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
 26. ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, Markéta; ŠPAČKOVÁ, Klára a NECHLEBOVÁ, Eva. *Speciální pedagogika v praxi: [komplexní péče o děti se SPUCH]*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4369-1.
 27. ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, Markéta. *Techniky osobnostního rozvoje a duševní hygieny učitele*. 1. vydání., Praha: Grada, 2018. Pedagogika. ISBN 978-80-271-0470-3.

28. ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
29. ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, Markéta; ŠPAČKOVÁ, Klára a NECHLEBOVÁ, Eva. *Speciální pedagogika v praxi: [komplexní péče o děti se SPUCH]*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4369-1.
30. ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
31. ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, Markéta. *Techniky osobnostního rozvoje a duševní hygieny učitele*. 1. vydání., Praha: Grada, 2018. Pedagogika. ISBN 978-80-271-0470-3.
32. ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení: specifické vývojové poruchy čtení, psaní a dalších školních dovedností*. 10., zcela přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-800-7.
33. ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení*. 4. vyd. Praha: Portál, 1999. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7178-317-x.
34. ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení (aktualizované desáté vydání)*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80262-0875-4.

Elektronické zdroje

1. ADÁMKOVÁ, Marie. *Začínající speciální pedagog ve školním poradenském pracovišti*. Online. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. 2021. Dostupné z: <https://theses.cz/id/jpbqof/>.
2. FIALOVÁ, Kateřina. *Role školního speciálního pedagoga na základních školách hlavního vzdělávacího proudu v Olomouckém kraji*. Online. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. 2019. Dostupné z: <https://theses.cz/id/4n6f12/>.
3. HANSLOVÁ, Kateřina. *Náplň práce školního speciálního pedagoga*. Diplomová práce, vedoucí Bartoňová, Miroslava. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra speciální pedagogiky, 2020. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/117692>
4. HONIGOVÁ, Žaneta. *Školní speciální pedagog a jeho vztahová síť na základní škole*. Online. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. 2023. Dostupné z: <https://theses.cz/id/oo0hyh/>.
5. CHMELOVÁ, Daniela. *Zajištění péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami na základní škole se zaměřením na předmět speciálně pedagogické péče*. Online. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. 2024. Dostupné z: <https://theses.cz/id/6dhiva/>.
6. GOŠOVÁ, Věra. *Reedukace SPU-specifických poruch učení*. [online], NPI., Metodický portál RVP.CZ, [cit. 7.2.2024]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/R/Reedukace_SPU_-_specifick%C3%BDch_poruch_u%C4%8Den%C3%AD
7. *Metodika k institucionalizaci podpurných pedagogických pozic (školní psycholog, školní speciální pedagog) – edu.cz. edu.cz – Jednotný metodický portál MŠMT* [online]. Copyright © 2022 [cit.19.4.2023]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/metodika-k-institucionalizaci-podpurnych-pedagogickych-pozic-skolni-psycholog-skolni-specialni-pedagog/>
8. Národní pedagogický institut ČR. *Školní speciální pedagog*. 2018. [cit. 23.1.2024]. Dostupné z: <http://www.inkluzevpraxi.cz/kategorie-pedagog/1811-skolni-specialni-pedagog>
9. OPVVV – Databáze výstupů-Katalog podpurných opatření, Obecná část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání, PaedDr. Pavlína Baslerová, Ph.D. a kol. [online]. Dostupné z: <https://databaze.opvvv.msmt.cz/vystup/735>

10. Řezníčková, Hana. Školní speciální pedagog na základní škole a jeho činnosti. Brno: Masarykova Univerzita, 2021. [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/jkzhh/ZP_Hana_Reznickova.pdf
11. Speciální pedagogika. Magisterské navazující studium. Vysoké školy. (n.d.). Soukromé a státní vysoké školy – přijímací zkoušky, studium na VŠ a vzdělávání – Vysoké školy. [cit. 31.1.2024]. Dostupné z: <https://www.vysokeskoly.cz/v/q-Speci%C3%A1ln%C3%AD%20pedagogika/studium-magisterske-navazujici/#results>
12. Specific learning disorders., Australian Psychological Society. 2021 [online] psychology.org.au [cit. 7.2.2024]. Dostupné z: <https://psychology.org.au/getmedia/d1b9763b-b5cd-443a-9219-2f5e57a5da3d/19aps-is-specific-learning-disorders-web-p1.pdf>
13. ŠTĚPÁNOVÁ, Veronika. *Školní speciální pedagog*. Online. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. 2020. Dostupné z: <https://theses.cz/id/i2xi5d/>
14. Wagner J.-Kvalifikace speciálního pedagoga [online]. MŠMT: ©2017 [cit. 21.4.2023]. Dostupné z: <http://www.pedagogicke.info/2017/08/msmt-kvalifikace-specialniho-pedagoga.html>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přepis jednoho z rozhovorů

Úvodní otázky pro rozhovor:

Kolik Vám je let?

Je mi 44 let.

Jaká je výše Vašeho úvazku?

Nyní mám úvazek 0,95

Jaká je délka Vaší praxe jako ŠSP?

Jako školní speciální pedagog pracuji 8 let

Jaký obor máte vystudovaný?

Mám vystudovaný obor Speciální pedagogika (Mgr. Obor) a Základy společenských věd

Kolik žáků na 2. stupni máte v péči?:

Celkem pouze 4 žáky druhého stupně.

Jaká byla Vaše profesní cesta (i začátky profese ŠSP, zda jste nastoupila ihned po vystudování VŠ jako ŠSP, vykonávala jste i jiné profese?):

Speciální pedagogiku jsem studovala v kombinované formě studia, tenkrát při zaměstnání v sociální práci. Mgr. studium jsem ukončila v roce 2007. Krátce jsem pracovala nejdříve na pozici asistentky pedagoga. Pak jsem prošla různými pozicemi, nejčastěji jako školní speciální pedagog.

Hlavní otázky pro rozhovor:

- 1. Jaké činnosti jako ŠSP vykonáváte? Tedy jaká je Vaše pracovní náplň? Chodíte například v rámci depistáže na diagnostiky a náslechy (hospitace)?**

Řekla bych, že obsahově je náplň práce speciálního pedagoga velmi pestrá a rozmanitá. Stojíte na rozhraní mezi pedagogikou, psychologii, občas také terapií nebo koučováním a musíte se orientovat v odborné terminologii lékařů nezřídka. Záleží na vaší specializaci a podle toho také máte hlavní zaměření. Aktuálně se zaměřuji prakticky výlučně na práci s dětmi se specifickými poruchami učení, ale těžiště práce máte i děti s poruchami pozornosti, PAS, pracujete s dětmi, které mají stanoveny minimální výstupy, ale také s dětmi mimořádně nadanými. Před tím jsem v Praze měla v náplni práce ale třeba i krizové intervence a metodické vedení asistentů pedagoga. Ta náplň práce je opravdu velmi pestrá, pak záleží na pracovišti, čím konkrétně vás pověří. Obecně je hlavním východiskem doporučení ze školského poradenského zařízení (to je v dobrých 98 %

PPP, méně často SPC). Převahu tvoří doporučení a specifické poruchy učení (nejčastěji obtíže se čtením a psaním u dětí). IVP může být vypracován také např. u dítěte s chronickým onemocněním nebo obtížemi. Setkala jsem se s případem, kdy dívka měla chronické migrény a časté absence a s tím se zhoršoval školní prospěch, ačkoliv intelektově byla na tom velmi dobře. V takovém případě se upraví způsob doučování učiva, dopisování, zkoušení. IVP v tomto případě nastavuje SPC. Tedy pro mě je základ diagnostika ze ŠPZ a jejich doporučení, která jsou pro školu závazná a na základě toho vypracovávám podpůrná opatření.

Další oblast činnosti je vedení reedukací a předmětu speciálně pedagogické péče. Nemáte k tomu žádný roční tematický plán, musí to být přísně individuální a řídíte se aktuálním stavem žáka, co mu jde, kde pokulhává a které oblasti musíte trénovat nebo rozvíjet. Počet hodin PSPP stanoví také ŠPZ.

Nedílnou součástí mé práce je screening a prediagnostika. Diagnostiku specifické poruchy učení, ale i nadání u dítěte vám musí stanovit školské poradenské zařízení na základě klinických metod a standardizovaných, komplexních testů intelektu a specifických schopností. Škola je však institucí první linie, kde by si měl někdo všimnout problému nebo i nadání u žáka. Někdy se setkáváme s tvrzením škol, že „Poradny nám neposílají žádné nadané žáky“! To není správně, poradny je diagnostikují, ale nemají prostor je hledat nějak plošně. Tohle je úkol pro školní poradenská pracoviště, mj. i podíl a iniciativu školních speciálních pedagogů. Nedílnou část mé práce tedy tvoří screening specifických poruch učení na jedné straně a na straně druhé žáci nadání. V rámci screeningu SPU se zaměřuji na ty oblasti, které se mohou jevit oslabené sluchová a zraková syntéza a analýza, diferenciací, matematické představy, laterální, příp. neinhibované reflexy, oční pohyby. V rámci detekce talentů lze spolupracovat s Mensou ČR nebo FSS s projekt INVENIO.

Další oblast mé práce je např. spoluúčast při zápisu budoucích prvňáčků, komunikace s rodiči žáků se se školským poradenským zařízením. Hlavní těžiště je přímá práce s dětmi v rámci reedukací a vedení předmětu speciálně pedagogické péče. Náslechy v hodinách jsou také náplní práce. Tam vidím hlavně ten přínos, že vidíte, že většinou trochu jinak se dítě projevuje a pracuje v rámci individuální práce se mnou v pracovních a docela jinak v prostředí celé třídy. Řekla bych, že při individuální práci pracují děti klidněji, nepředvádějí se tak. Jednou týdně vedu také dyslektický kroužek pro žáky 1. ročníků. Celkem pracuji asi se 17 dětmi, z toho většina jsou žáci 1. stupně. Rozdíl je spíše v technice práce. Zatím co na 1. stupni se zaměřuji hlavně na nápravu dílčích funkcí (zrakové a sluchové vnímání, prostorová a pravolevá orientace), kdežto na 2. stupni už dospívajícího žáka nebude bavit rozlišování obrázků. Pracujeme hlavně s textem, čtením s porozuměním, čtenářskou gramotností, opakováním gramatických pravidel, v případě matematiky, na opakování, dovysvětlení a prohloubení učiva. Nejedná se o doučování však v pravém slova smyslu, spíše o prohlubování učiva s využitím různých speciálně pedagogických postupů.

2. Jak probíhá Váš běžný pracovní den? Kolik hodin denně věnujete na přípravu a na samotnou práci s žáky? Která z činností Vám zabírá nejvíce času?

Musím se vejít do úvazku, takže některý den pracuji 6 hodin „v kuse“ a jeden den mám jen třeba tři hodiny přímé práce. Většinou první hodiny pracuji v rámci reedukací nebo předmětu speciálně pedagogické péče s žáky 1.stupně, protože u nich lze předpokládat ještě horší míru dlouhodobě udržitelné pozornosti. Žáky 2. stupně mívám většinou od 3. vyučovací hodiny. V úterý odpoledne mívám ještě dyslektický kroužek. Dyslektický kroužek se vede takovou hravější formou. Většinou využíváme různých her na podporu pozornosti, postřehu, paměti – pexesa, zvukové pexeso, Dobble, Tik tak bum, Slovpád, Slovní jízda. Děti si prostě hrajou formou rozvíjejí dílčí schopnosti (pozornost, paměť, logické myšlení) a není to pro ně učení v pravém slova smyslu. Je to hra...

3. Vidíte nějaké nedostatky ve Vaší profesi? Vnímáte nějaké rizika práce jako ŠSP?

Asi u každé profesi narazíte na nějaké riziko. U profesí pracujících s lidmi máte třeba nejčastější riziko, že časem profesně vyhoříte a jak říká Radkin Honzák „Nemůže vyhořet ten, kdo před tím nebyl pro něco zapálený!“ Jste prostě stále v kontaktu s lidmi – děti, kolegové, vedení, rodiče. Takovou prevencí je pestrost práce. Myslím, že profese školního speciálního pedagoga může být velmi tvořivá. Vy sice máte doporučení z PPP, máte cíl, ale cestu si tvoříte sami. Takže si zhotovuji různé didaktické pomůcky a logopedické pomůcky, materiál pro názor atd. Vytváříte si strukturu hodiny, hledáte podklady. Ta činnost opravdu není stereotypní, můžete tam dost používat nápady, tak snad nevyhoříte. Plus nějaký sebekoučink a psychohygiena.

4. Jak je koncipován PSPP na Vaší škole (zkuste předmět představit i jak probíhá, jakou má formu)? A na co je zaměřen u žáků na 2. stupni?

Na 2. stupni aktuálně pracuji hlavně s žáky, kteří mají nastaveno podpůrné opatření a předmět speciálně pedagogické péče pro obtíže se čtením, psaním a gramatikou. Předmět PSPP nemá tvořen žádný roční tematický plán, jak je tomu u hlavních a naukových předmětů. Ani to není možné, protože pracujete s nápravou různých oblastí a ty se nějak mění, vyvíjejí, proto také nelze tento předmět známkovat. Hodina začíná nastavením nějakého cíle a motivací. Seznámíme se s tím, co chceme rozvíjet a jak toho chceme dosáhnout. Často volíme nějaké téma, které se nám prolíná. Na úvod začínáme nějakou „rozvíčkou“. Např. na tabuli děti vyplní křížovku, slovní

rébus, složí slova. Potom přistoupíme např. ke čtení textu s porozuměním. Pokud jsou žáci ve skupině dva, čtou na střídačku a následně si ověří různými otázkami porozumění čtenému. Práce s textem je u dětí na 2. stupni docela zásadní, nejen pro školu, ale i pro reálný život. (jedinec, který má obtíže s porozuměním čtenému může například snadněji podepsat nějakou nevýhodnou smlouvu, protože si řádně nepřečte podmínky, neporozumí jim a pak se dostane do koloběhu problémů). K práci s textem používáme i různé zdroje, např. dohledání informací na internetu, mezipředmětových vztahů atd. V rámci práce s čísly považují za důležité také neopomíjet něco jako finanční gramotnost. S tím vším mohou mít žáci s SPU větší problém. Práci v hodině střídáme, skupina žáků s SPU bývá více unavitelná. Práci s textem v lavici, vystřídá práce na tabuli, kdy si žáci z textu vyberou nějakou větu a tu podrobíme mluvnickému rozboru, odůvodnění pravopisných jevů. Závěr hodiny je dán většinou opět nějaké rozvojové hře (Slovopád, Logic, Dubble..). Naprostý závěr potom celkovému shrnutí. Žáci mají prostor pro zhodnocení, co se je bavilo nebo nebavilo a zhodnocení vlastní práce. Hravá forma může být i na 2. stupni, jen to musíte přizpůsobit věku. I u starších můžeme použít třeba ROPRATEM. Listy z PAMIJS jsou u některých dětí docela oblíbené. Tímto rozvíjíte i ty dílčí funkce, ale už trochu na jiné úrovni. Více to sedí právě na tyto už starší děti. Skvělá věc by byla Listy Feuersteinovy metody. Jenže tu jsou licence a musí se koupit pro každého zvlášť. Otázkou jsou finance. Ne, vždy je to možné. Na 2. stupni už je možné pracovat také s učebními styly a metakognitivními strategiemi, technikami učení.

5. Jaká jsou specifika Vaší klientely 2. stupně? Dokážete tyto žáky stručně charakterizovat, popř. co mají společného?

Jak jsem psala výše, naprostou většinu mých aktuálních klientů tvoří žáci s obtížemi se čtením, psaním a pravopisem. Tím, že mají obtíže s technikou čtení, často je tam i problém s porozuměním, což se negativně pak promítá i do řady předmětů, kde nějaký úkol mají přečíst. Podpůrná opatření jsou tedy i třeba do matematiky (slovní úlohy) a naukových předmětů. Také si všímám, že řada dětí neúspěšných v českém jazyce vlivem těchto obtíží, je hodně tvořivá. Rádi malují, hrají na nějaký nástroj. Já bych na tomhle místě upozornila na projekt české výtvarnice, Aleny Kupčikové „Dyslexie jako dar“. Je třeba si všimnout i potenciálu těchto dětí a v tom je podpořit, nejen drilovat, co jim nejde. V tom, co jim nejde mohou být při maximálním tréninku jednou průměrní, v tom, na co mají talent, mohou dosáhnout excelentních výsledků (Picasso byl dyslektik, Edison byl dyslektik atd, česká vědkyně Anna Fučíková a řada jiných) Je třeba hledat i talenty v těchto dětech.

6. Jakým způsobem si vedete dokumentaci? Jaký systém na to využíváte? Vedete si evidenci prací žáků?

Jako speciální pedagog pracující pod projektem JAK si vedu každý den evidenci práce v excelové tabulce. Zde si zapisuji jméno dítěte, třídu a počet hodin, které s ním pracuji. Tuto tabulku odevzdávám měsíčně vedení. Dále si vedu zápisy v počítači. Každý den si píše jméno dítěte, třídu a obsah, náplň činnosti v určité hodině. Každé dítě, které za mnou chodí na reedukace nebo předmět speciálně pedagogické péče má k dispozici vlastní složku, což je jeho osobní portfolio, kam se zakládají pracovní listy, diktáty apod. Je to podklad pro náhled rodičů, vedení školy při hospitacích, příp. pro ČŠI apod. Zároveň je to určitý základ pro vás o vývoji dítěte v daných oblastech. Dvakrát ročně (pololetí a konec roku) se provádí evaluace. Zhodnotí se práce s dítětem v pololetích, jeho pokroky či přetrvávající obtíže. Toto je podklad pro aktualizaci PLPP nebo plány nové na další období.

7. Jak probíhají spolupráce se ŠPP? Účastníte se společných porad? Co se tam řeší a jak probíhají?

Tým ŠPP u nás na škole aktuálně tvoří speciální pedagog, výchovný poradce pro 1. stupeň, výchovný poradce pro 2. stupeň a metodik prevence. Školního psychologa zatím nemáme, ani sdíleného s jinou školou. Spolupracujeme však s PPP a SPC. Jako tým ŠPP se scházíme vždy ke čtvrtletí, většinou v den konání čtvrtletní pedagogické rady všech pedagogů. Téma bývá většinou celkem široké, protože zasahuje i tu oblast preventistů a výchovných poradců. Osobně se mne tam nejvíce týká oblast screeningů, seznámení s novými žáky na doporučení PPP, plánování přijímání nových prvňáčků. Tématem je i oblast sociálně-patologických jevů a poslední dobou také kariéerní poradenství a podávání přihlášek žáků na SŠ.

8. Zajímá mě, jakým způsobem hodnotíte svoji práci? (sebereflexe) Provádíte si sami zpětnou vazbu nebo využíváte služeb supervizora? Jak u Vás zpětná vazba probíhá?

Služeb supervizora nevyužívám. Nejlepším hodnocením pro vás je pocit dobře vykonané práce, která vám dává smysl. Někdy dorazí i pozitivní ohlas od rodičů. To je vždy potěšující. Komunikace s rodiči je vždy důležitá.

9. Jakým způsobem si rozšiřujete znalosti v oblasti speciální pedagogiky (nové metody pro práci s žáky se SVP)? Navštěvujete některé kurzy nebo online vzdělávání? (webináře, ...) Kdo Vám to hradí?

Absolvovala jsem poměrně značné množství různých kurzů a seminářů. Dost jsem se tomu věnovala hned po škole, kdy jsem ještě byla zvyklá stále si osvojovat nové učivo. Z těch větších a zajímavých kurzů bych určitě zmínila Feuersteinovu metodu instrumentálního učení, FIE. Tenkrát ještě pod vedením paní doc. Pokorné. Pak tam mám kurz na EEG-biofeedback pod vedením prof. Fabera, koučovací výcvik s akreditací ICF, kurz logopedického preventisty, kurz neurovývojové stimulace pod vedením dr. Volemanové, řadu kurzů na nápravy deficitů dílčích funkcí – Deficity dílčích funkcí (Sindelarová), MAXÍK, KUPOZ, KUPREV, Metoda dobrého startu, HYPO, ROPRATEM, PAMIS ...řadu přednášek od paní Bednářové, Michalové, Emmerlingové...Některé kurzy hradili zaměstnavatelé, ty finančně nákladnější jsem si většinou platila sama. Ten vývoj jde dopředu všude. Myslím, že nikdo si celý život nevystačí „jen“ s tím, co se přede x lety naučil ve škole. Mění se i pohled na dyslexie, neuroplasticitu... vše se vyvíjí....

10. Napadnou Vás nějaká doporučení, která byste chtěla sdělit začínajícím ŠSP? Je něco, co Vás během rozhovoru napadlo a chtěli byste se o to podělit?

Myslím, že pro budoucí (speciální) pedagogy je zapotřebí hlavně něco, co bych nazvala pedagogický optimismus. Tato profese má určitě budoucnost, i doba spěje k tomu, že tito lidé budou potřeba. Většina pedagogů s praxí vám potvrdí, že pozorují rok od roku čím dál více dětí se zhoršující se pozorností, dětí neurotických, s depresemi atd. Jako by se u mladých ztrácela psychická odolnost. Děti také čím dál více testují hranice. Speciální pedagog pracuje často s dětmi různým handicapem. Možná bych jim chtěla říci, aby nezapomínali hledat i u těchto dětí silné stránky a talenty. I četné výzkumy ukazují, že mezi lidmi s DYS poruchami, PAS poruchami se nacházejí talentovaní lidé, ale jejich talent není často hledán a podporován. Důležité je asi také celoživotní vzdělávání.

Inspiraci získáváte hodně z praxe a řady prakticky zaměřených seminářů. Pro mne třeba velkou inspirací byla paní doc. Pokorná, která přeložila pro české prostředí instrumenty Feuersteinovy metody s do ČR tuto metodu vlastně přivezla. Ta metoda je senzační, můžete s ní pracovat s velkou skupinou dětí s různými postiženími, ale pracujeme s ní také u dětí nadaných. Koučové s ní pracují třeba i v rámci školení manažerského rozvoje. Ta metoda si najde opravdu každého. Za mne tedy velká inspirace byla paní doc. Pokorná, se kterou jsem tenkrát měla ještě štěstí komunikovat. Další inspirací pro mne byla paní dr. Kleplová, díky které jsem se seznámila s řadou cviků k poruchám učení a která také poskytovala řadu informací. Skvělý praktik je paní Emmerlingová. Vše to jsou lidé s velkou praxí a zkušenostmi, kteří mají, co předat. Určitě také třeba paní Bednářová (z PPP Brno)

Řadu materiálů mám právě z různých absolvovaných kurzů a seminářů. Ty semináře jsou většinou strojené tak, že k nim obdržíte i podklady. Často tam však jde o licence, takže je nemůžete

poskytovat třetím osobám. Bývají většinou propracované na deficity dílčích funkcí, takže se pracuje s kořenem obtíží, které stojí u dětí za obtížemi se čtení, psaním, počítáním. Vypracované to má např. Sindelarová. Perfektní materiál je od paní Bednářové a Šmerdové k edukativně stimulačním skupinkám. Pak již zmíněný celý komplex materiálů k FIE. Jinak seženete dostatek materiálů různých i knihkupectvích. Dobré věci jsou Logico Picolo, předškolní přípravy, jakékoliv dobré listy k procvičování zrakového a sluchového vnímání. K nadaným dětem má řadu zajímavých inspirací Mensa, ZŠ Hájkova v Olomouci, Fořtíkovi.